

บทที่ 2

วรรณคดี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่อง "สภาพและปัญหาการจัดการนิเทศภายในโรงเรียนทพววิชา
สังคมศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 11" ผู้วิจัยได้
ศึกษาค้นคว้าจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่อใช้เป็น
แนวทางสำหรับการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ซึ่งผู้วิจัยได้นำเสนอผลการศึกษาค้นคว้าตามหัวข้อดังต่อไปนี้

ก. วรรณคดีที่เกี่ยวข้อง

1. การนิเทศการศึกษา

1.1 ความหมายของการนิเทศการศึกษา

1.2 จุดมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษา

2. การนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน

2.1 ความหมายของการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน

2.2 ความจำเป็นของการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน

2.3 ลักษณะงานนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน

2.4 ปัญหาการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน

3. การนิเทศวิชาสังคมศึกษาในโรงเรียน

3.1 ความจำเป็นในการนิเทศวิชาสังคมศึกษา

3.2 บทบาทของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศวิชาสังคมศึกษา

3.3 กิจกรรมการนิเทศวิชาสังคมศึกษา

3.4 ปัญหาการนิเทศวิชาสังคมศึกษา

ข. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

2. งานวิจัยในต่างประเทศ

1. การนิเทศการศึกษา

โลกในยุคปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปเป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม หรือวัฒนธรรม มีการนำเทคโนโลยีมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การเปลี่ยนแปลง เช่นนี้ย่อมส่งผลกระทบต่อการทำงานของประชากร ดังนั้น ในด้านการศึกษาซึ่งมีหน้าที่จัด ประสบการณ์ต่าง ๆ ให้แก่พลเมืองเพื่อสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ในสังคม จึงต้องมีการเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงการจัดการศึกษาเพื่อให้สอดคล้องกันด้วย แต่จากสภาพที่ผ่านมาอาจกล่าว ได้ว่า การจัดการศึกษายังไม่ได้เปลี่ยนแปลงเท่าที่ควร โดยเฉพาะการสอนของครู ดังที่ ก่อ สวัสดิทานิชย์ (2515 : 135-136) กล่าวว่า "มีคนกล่าวว่า ในบรรดาระบบงานทั่วโลกที่ นำเอาระบบเทคโนโลยีมาใช้น้อยที่สุด ได้แก่ รถไฟ และการศึกษา แต่เดิมนั้นการรถไฟเริ่ม ใช้แล้ว มีอยู่เพียงระบบเดียว คือ การศึกษา จะเห็นได้ว่า ในวงการศึกษามีอยู่ระบบอย่าง เดียว คือ ครูยืนหน้าชั้นสอนเด็ก"

ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า การที่จะให้ครูทำการสอนให้มีประสิทธิภาพนั้น จึงต้องหา วิธีการที่จะช่วยครู มิใช่หาสิ่งอื่นหรือเครื่องมือต่าง ๆ มาสอนแทนครู เพราะไม่มีใครจะ สอนคนได้ดีไปกว่าครู (บันลือ พฤษะวัน 2535 : 1) วิธีการที่จะช่วยครูให้สามารถทำการ สอนได้อย่างมีประสิทธิภาพก็คือ การนิเทศการศึกษา ซึ่งได้มีนักการศึกษาให้ความหมายของ การนิเทศการศึกษาไว้ดังต่อไปนี้

1.1 ความหมายของการนิเทศการศึกษา

พนัส หันนาคินทร์ (2523 : 148) อธิบายความหมายของการนิเทศการ ศึกษาไว้ว่า การนิเทศการศึกษา คือ แผนงานที่จัดขึ้นเพื่อปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอน การนิเทศการศึกษาเป็นการบริการทางด้านวิชาการแก่ครู

อาคม จันทสุนทร (2527 : 2) กล่าวถึงความหมายไว้ว่า การนิเทศการ ศึกษาหมายถึง การจัดกิจกรรมที่ทำให้เกิดประสิทธิภาพในการเรียนการสอน หรือทำให้เกิด การเพิ่มพลังในการปฏิบัติงานของครู รวมทั้งให้ครูมีความก้าวหน้าในวิชาชีพ และก่อให้เกิดผล

ขั้นสุดท้ายคือ การศึกษาของเด็กก้าวหน้าไปอย่างมีประสิทธิภาพ

นิพนธ์ ไทยพานิช (2527 : 25) อธิบายไว้ว่า การนิเทศการศึกษา คือ ความพยายามของบุคลากรทางการศึกษาที่จัดกิจกรรม และให้บริการแก่ผู้บริหารและครู ทั้งในทางตรงและทางอ้อม เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนของครู เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลในทางการเรียนของนักเรียน

สังัด อุทรานันท์ (2529 : 7) สรุปว่า การนิเทศการศึกษา คือ กระบวนการการทำงานร่วมกับครู และบุคลากรทางการศึกษาเพื่อให้ได้มาซึ่งสัมฤทธิ์ผลสูงสุดในการเรียนของนักเรียน

ชาวี มณีศรี (2530 : 19) ให้ความหมายไว้ว่า การนิเทศการศึกษา หมายถึง ความพยายามอย่างหนึ่งในหลาย ๆ อย่างที่จะช่วยส่งเสริมให้การศึกษาที่มีคุณภาพทั้งด้านการเรียนและการสอน

กิตติมา ปริตติติก (2532 : 252) ให้ความหมายไว้ว่า การนิเทศการศึกษา หมายถึง กระบวนการชี้แนะ แนะนำและให้ความร่วมมือต่อกิจกรรมของครูในการปรับปรุงการเรียนการสอน

ยุพิน นิธิกุล (2533 : 116) สรุปว่า "การนิเทศการศึกษาเป็น การปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนทั้งหมด ไม่มุ่งเฉพาะปรับปรุงแต่ตัวครูเท่านั้น การนิเทศการศึกษาเป็นการกระตุ้นความเจริญก้าวหน้าของครู ให้ครูสามารถช่วยตนเองได้ การนิเทศการศึกษาจึงเป็นกระบวนการทางวิชาการที่ช่วยส่งเสริมให้การจัดการศึกษาบรรลุเป้าหมาย

ส่วนนักการศึกษาต่างประเทศ ได้ให้ความหมายของการนิเทศการศึกษาไว้ดังนี้

คาร์เตอร์ วี กู๊ด (Carter V. Good 1973 : 524) ให้ความหมาย ไว้ว่า การนิเทศการศึกษา คือ ความพยายามทุกอย่างของเจ้าหน้าที่ผู้จัดการศึกษาในการแนะนำครูหรือบุคคลอื่นที่ทำงานเกี่ยวกับการศึกษา ให้รู้จักวิธีการปรับปรุงการสอนช่วยให้ความเจริญงอกงามทางวิชาชีพทางการศึกษา ช่วยในการพัฒนาครู ช่วยในการเลือกและปรับปรุงวัตถุประสงค์ของการศึกษา ช่วยปรับปรุงวัสดุและเนื้อหาการสอน ปรับปรุงวิธีสอน

และช่วยปรับปรุงการประเมินผลการสอน

วิลเลียม เอช เบอร์ตัน และ ลี เจ บรูกเนอร์ (William H. Burton and Lee J. Brueckner 1955 : 11) อธิบายลักษณะที่สำคัญของการนิเทศการศึกษาว่า คือ เทคนิคของผู้เชี่ยวชาญในอันที่จะให้บริการเกี่ยวกับการปรับปรุงการเรียนการสอน โดยอาศัยความร่วมมือระหว่างบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาทุกฝ่าย ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดความเจริญของงาน และพัฒนาการต่อเด็ก

คิมบอลล์ ไวลส์ (Kimball Wiles 1967 : 5) ให้ความหมายไว้ว่า การนิเทศการศึกษา คือ การแนะนำซึ่งกันและกัน การวางแผน การปรึกษาหารือ ร่วมมือกันและเป็นการสนับสนุนช่วยเหลือกันมากกว่าการใช้อำนาจสั่งการเพื่อหาทางปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดีขึ้น

ฮาโรลด์ สเปียร์ส (Harold Spears 1967 : 16) สรุปว่า นิเทศการศึกษา คือ กระบวนการที่จะทำให้เกิดการปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนของครู โดยทำงานร่วมกับบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

เกลน จี อาย ลานเนอร์ เอ เนทเซอร์ และ โรเบิร์ต ดี เครย์ (Glen G. Eye, Lanore A. Netzer and Robert D. Krey 1971 : 30) สรุปคล้ายคลึงกันว่า การนิเทศการศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารโรงเรียน ซึ่งจะมุ่งเน้นสัมฤทธิ์ผลของการสอนให้เป็นไปตามความคาดหวังของระบบการศึกษา

เบน เอ็ม แฮร์ริส (Ben M. Harris, 1975) อธิบายความหมายของการนิเทศการศึกษาไว้ว่า หมายถึง สิ่งทีบุคลากรในโรงเรียนกระทำต่อบุคคลหรือสิ่งหนึ่งสิ่งใด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจะคงไว้ หรือเปลี่ยนแปลงปรับปรุงการดำเนินการเรียนการสอนในโรงเรียน มุ่งให้เกิดประสิทธิภาพในด้านการสอนเป็นสำคัญ

จอห์น ที โลเวลล์ และคิมบอลล์ ไวลส์ (John T. Lovell and Kimball Wiles 1983 : 46) สรุปว่า การนิเทศการศึกษา คือ ระบบพฤติกรรมขององค์การ ซึ่งเป็นการทำงานที่มีผลกระทบต่อพฤติกรรมการสอนของครูในระบบ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อปรับปรุงสภาพการเรียนการสอนแก่นักเรียนให้ดีขึ้น

จากความหมายของการนิเทศการศึกษาที่นักการศึกษาได้กล่าวไว้ข้างต้น พอสรุปได้ว่า การนิเทศการศึกษามีความหมายถึง กิจกรรมทางการศึกษาที่จัดขึ้น โดยความร่วมมือของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาหรือปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนของครูให้มีประสิทธิภาพ อันจะส่งผล ไปถึงประสิทธิภาพทางการเรียนของนักเรียน เป็นสำคัญ

1.2 จุดมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษา

การนิเทศการศึกษาเป็นกิจกรรมที่ให้บริการเพื่อให้เกิดการพัฒนาแก่ครูและนักเรียนและเป็นไปเพื่อบรรลุนโยบาย และจุดประสงค์ทางการศึกษา โดยพิจารณาถึงความเหมาะสมของเหตุการณ์ และสภาพแวดล้อม การนิเทศการศึกษาให้ได้ผลดีนั้นจะต้องมีการวางจุดมุ่งหมายไว้อย่างชัดเจน

นักการศึกษาทั้งไทยและต่างประเทศ ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษา พอสรุปดังนี้

ยง วัชชวัลคุ (2524 : 4-10) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษา สรุปได้ว่า

1. เพื่อช่วยให้ครูมองเห็นและเข้าใจวัตถุประสงค์ของการศึกษา และหน้าที่ของโรงเรียนที่จะดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว
2. เพื่อช่วยให้ครูมองเห็นปัญหา และความต้องการของเยาวชน รวมทั้งการจัดสนองความต้องการของเยาวชน ตลอดจนช่วยแก้และป้องกันปัญหาอันจะพึงมีต่อเยาวชนด้วย
3. เพื่อช่วยสร้างความเป็นผู้นำที่ดีตามวิถีทางแบบประชาธิปไตยให้แก่ครู
4. เพื่อช่วยสร้างกำลังใจของคณะครูให้อยู่ในสภาพที่ดี และเข้มแข็ง และร่วมปฏิบัติงานเป็นคณะด้วย สติปัญญาเพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายปลายทางอันเดียวกัน
5. เพื่อช่วยพิจารณามอบหมายงานให้เหมาะสมด้วยความสามารถของครูแต่ละคน และช่วยปรับปรุงส่งเสริมระดับประคอง ให้ผู้นั้นสามารถได้ปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายให้ก้าวหน้าอยู่เสมอ

6. เพื่อช่วยให้ครูได้พัฒนาความสามารถในการสอน
7. เพื่อช่วยประเมินผลงานของครูโดยดูจากความเจริญเติบโตของเด็ก
8. เพื่อช่วยให้ครูใหม่ได้เข้าใจโรงเรียน งานของโรงเรียน และ

อาชีพครู

9. เพื่อช่วยครูให้ทราบปัญหาในการเรียนรู้ของนักเรียนแต่ละคน และช่วยครูในการวางแผนเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าวให้เหมาะสม
10. เพื่อช่วยประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนในท้องถิ่นได้ทราบและเข้าใจโครงการของโรงเรียน ทั้งนี้เพื่อแสวงหาความร่วมมือ และการให้ความช่วยเหลือ
11. เพื่อประสานงานกับผู้บริหารการศึกษาในอันที่จะแก้ปัญหาต่าง ๆ ซึ่งโรงเรียนไม่อาจกระทำได้ตามลำพัง

12. เพื่อช่วยให้ครูได้ใช้เวลา และความสามารถไปในทางที่เป็นประโยชน์

วินัย สมมิตร และคณะ (2527 : 254) ชารี มณีศรี (2530 : 43)

กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษาไว้ในทำนองเดียวกันว่า "การนิเทศการศึกษามุ่งที่ช่วยครูให้สอนดีขึ้น ช่วยเด็กให้เรียนดีขึ้น และปรับปรุงโรงเรียนให้ดีขึ้น นอกจากนี้ ชารี มณีศรี (2530 : 43) ได้กล่าวเพิ่มเติมว่า การนิเทศการศึกษามีความละเอียดลออ และสลับซับซ้อนมากกว่าการนิเทศในอาชีพอื่น ๆ เช่น การพาณิชย์ หรืออุตสาหกรรม เป็นต้น เพราะการพัฒนาคนเป็นงานที่ต้องอาศัยกาลเวลา วิธีการ ยิ่งบุคคลที่จะพัฒนาเป็นเด็กอยู่ในวัยเยาว์ งานนิเทศยิ่งเป็นสิ่งละเอียดอ่อน และสลับซับซ้อนมากเท่านั้น

สังัด อุทรานันท์ (2529 : 7-8) ได้วิเคราะห์ข้อคิดและข้อเขียนของบุคคลต่าง ๆ เกี่ยวกับจุดมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษา แล้วสรุปว่า การนิเทศการศึกษามีจุดมุ่งหมายที่สำคัญ 4 ประการ คือ

1. เพื่อพัฒนาคน

2. เพื่อพัฒนางาน
3. เพื่อสร้างการประสานสัมพันธ์ และ
4. เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจ

โทมัส เฮนรี บริกส์ และโจเซฟ จัสแมน (Thomas Henry Brigg and Joseph Justman 1952 : 18-21) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษาไว้ สรุปได้ดังนี้คือ

1. เพื่อส่งเสริมความก้าวหน้าทางอาชีพ
2. เพื่อส่งเสริมความเจริญของงานของครู
3. เพื่อปรับปรุงการสอนของครูให้ดีขึ้น
4. เพื่อส่งเสริม และแนะนำคณะครู และส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่าง

โรงเรียนกับชุมชน

ฮาโรลด์ พี อัดมส์ และแฟรงค์ จี ดิกกี (Harold P. Adams and Frank G. Dickey 1966 : 22-41) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษา พอสรุปได้ว่า

1. เพื่อช่วยให้ครูค้นหา และรู้วิธีการทำงานด้วยตนเอง
2. เพื่อช่วยให้ครูได้รู้จักแยกแยะวิเคราะห์ปัญหาของตนเอง โดยช่วยให้ครูรู้ว่าอะไรที่เป็นปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่ และหาวิธีแก้ปัญหานั้นได้อย่างไร
3. เพื่อช่วยให้ครูรู้สึกมั่นคงในอาชีพ
4. เพื่อช่วยให้ครูคุ้นเคยกับแหล่งวิทยาการ และสามารถนำไปใช้ในการเรียนการสอนได้
5. ช่วยเผยแพร่ให้ชุมชนเข้าใจถึงแผนการศึกษาของโรงเรียนและให้การสนับสนุนโรงเรียน
6. ช่วยครูให้เข้าใจถึงปัญหา และความต้องการทางการศึกษา

คาร์เตอร์ วี กูด (Carter V. Good 1973 : 572) กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษาไว้ว่า เพื่อช่วยให้เกิดความเจริญงอกงามทางอาชีพ ช่วยพัฒนาความสามารถของครู ช่วยในการเลือกและปรับปรุงวัตถุประสงค์ของการศึกษา ช่วยเหลือและจัดสรรเครื่องมือ อุปกรณ์การศึกษา ช่วยเลือกและปรับปรุงวิธีสอน

นอกจากนี้ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา พ.ศ. 2530 (2530 : 2-3) ได้ระบุความมุ่งหมายของงานนิเทศการศึกษาไว้ดังนี้คือ

1. เพื่อรักษาและส่งเสริมคุณภาพ และมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียน ในความรับผิดชอบของกรมสามัญศึกษา
2. เพื่อแก้ปัญหาให้ความช่วยเหลือ และให้คำปรึกษาแก่ผู้บริหาร ผู้สอน และบุคลากรของโรงเรียน ในสังกัดกรมสามัญศึกษา ในการดำเนินงานจัดการเรียนการสอนให้เป็นไปตามหลักสูตร ให้บรรลุจุดมุ่งหมายตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรและนโยบายของกรมสามัญศึกษา
3. เพื่อปรับใช้หลักสูตร และพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น และเสนอใช้หลักสูตรที่จำเป็น ตลอดจนหลักสูตรการศึกษาเฉพาะอย่างตามความจำเป็น
4. เพื่อพัฒนาบุคลากรในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา ให้มีความรู้ ทักษะ และประสบการณ์อันจำเป็นในการจัดการเรียนการสอน และสามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานดังกล่าวได้ รวมทั้งให้ขวัญและกำลังใจในการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ให้บรรลุผลสัมฤทธิ์ตามนโยบายของกรมสามัญศึกษา
5. เพื่อให้คำปรึกษาและประสานงานทางวิชาการแก่กรมเจ้าสังกัด กระทรวง และโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนงานขององค์การระหว่างประเทศ
6. เพื่อประสานงานและให้ความร่วมมือกับสำนักงานศึกษาธิการเขต สำนักงานศึกษาธิการจังหวัด ดำเนินโครงการ และงานพัฒนาต่าง ๆ ที่มอบหมายให้ไปยัง

เขตการศึกษาและจังหวัด

จากจุดมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษาดังที่นักการศึกษาได้กล่าวไว้ วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์ (2530 : 11) ได้สรุปว่า การนิเทศการศึกษามีจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนาตน พัฒนาครู ช่วยเหลือครูให้มีความรู้ความสามารถในการพัฒนางานด้านหลักสูตร การจัดการเรียน การสอน การศึกษา ช่วยประสานงานและความร่วมมือเพื่อให้เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นอกนั้นยังจะสร้างความมั่นคงในอาชีพครู สร้างสรรค์กำลังใจให้ครู เพื่อจะได้ร่วมมือกันพัฒนานักเรียนให้เกิดการพัฒนาการตามความมุ่งหมายของการศึกษา

2. การนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน

การจัดการศึกษาของไทย ได้มีการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรมาหลายครั้ง เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปเรื่อย ๆ ทำให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ในโรงเรียนต้องปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ อย่างไรก็ตามยังปรากฏว่า การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรยังประสบปัญหาอยู่มาก ดังจะเห็นได้จากการติดตามประเมินผล การใช้หลักสูตรในระดับมัธยมศึกษา ของกรมสามัญศึกษา (หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา 2532 : 1) พบว่า โรงเรียนมัธยมศึกษาประสบปัญหาต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. ปัญหาเกี่ยวกับการนำหลักสูตรไปใช้ สรุปได้ดังนี้

1.1 ครูไม่เข้าใจความต้องการของหลักสูตรอย่างแท้จริง ไม่สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้ตามความต้องการของหลักสูตร

1.2 โรงเรียนไม่สามารถสนองความต้องการของหลักสูตรที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน

1.3 โรงเรียนมีครูขาด-เกินในบางหมวดวิชา

1.4 เนื้อหาในหลักสูตรกว้างและมาก แต่เวลาจัดกิจกรรมมีน้อย

1.5 โรงเรียนขาดคู่มือ และเอกสารหลักสูตรที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน

2. ปัญหาเกี่ยวกับสภาพการปฏิบัติการสอน สรุปได้ดังนี้

2.1 ครูโดยทั่วไปยังไม่เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอน ครูยังเป็นศูนย์กลางการเรียนการสอน

2.2 ครูไม่ค่อยใช้สื่อประกอบการเรียนการสอน

2.3 ครูสอนไม่เต็มเวลา และเต็มหลักสูตร

2.4 ครูบางคนต้องทำหน้าที่หลายอย่าง ทำให้ปฏิบัติการสอนได้ไม่เต็มที่

3. ปัญหาเกี่ยวกับอุปกรณ์การเรียนการสอน สรุปได้ดังนี้

3.1 โรงเรียนขาดแคลนอุปกรณ์การเรียนการสอน

3.2 โรงเรียนมีอุปกรณ์การเรียนการสอนไม่ตรงกับความต้องการ

3.3 โรงเรียนขาดเจ้าหน้าที่อำนวยความสะดวก และสถานที่เก็บอุปกรณ์

ที่เหมาะสม

4. ปัญหาเกี่ยวกับการประเมินผล สรุปได้ดังนี้

4.1 ครูไม่เข้าใจระเบียบวิธีการวัดและประเมินผลอย่างท่องแท้

4.2 ครูไม่สามารถวัดผลการเรียนได้ครบทุกจุดประสงค์

4.3 ผลการประเมินไม่ทำให้ทราบความสามารถที่แท้จริงของผู้เรียน

4.4 ขาดบุคลากรและเครื่องมือที่จะบริการด้านการวัดและประเมินผล

5. ปัญหาเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน จากการติดตามประเมินผล

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้น ม.2 และ ม.5 ทั่วประเทศ ในปีการศึกษา 2531

ชั้น ม.2 ทดสอบวิชาภาษาไทย สังคมศึกษา สุขศึกษา วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ภาษา

อังกฤษ และศิลปศึกษา ผลการทดสอบ รายวิชาส่วนใหญ่คะแนนต่ำกว่าร้อยละ 50 ของคะแนน

เต็ม ส่วนชั้น ม.5 วิชาที่ทดสอบคือ วิชาภาษาไทย สังคมศึกษา สุขศึกษา คณิตศาสตร์

ภาษาอังกฤษ ฟิสิกส์ เคมี ชีววิทยา ผลการทดสอบรายวิชาส่วนใหญ่คะแนนต่ำกว่าร้อยละ 50

ของคะแนนเต็ม

นอกจากปัญหาการดำเนินการสอนตามหลักสูตรแล้ว ปัญหาคุณภาพของครูก็เป็นปัญหาที่สำคัญอีกปัญหาหนึ่ง เพราะไม่แน่ว่า ครูที่ผ่านสถาบันฝึกหัดครูมาแล้วจะต้องมีคุณภาพทุกคน ดังที่สายหยุด จำปาทอง (2527 : 23) ได้เสนอบทความเรื่อง บทบาทครู

กับการพัฒนาสังคม มีใจความตอนหนึ่งว่า

"นโยบายการผลิตครูที่เปลี่ยนแปลงไป ก่อให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับปริมาณและคุณภาพของครูเป็นอย่างมาก กรมการฝึกหัดครูต้องเร่งขยายปริมาณการผลิตตามการตัดสินใจทางการเมืองอย่างฉับพลัน เพื่อแก้ปัญหาเฉพาะหน้า การผลิตครูจึงเป็นไปเพื่อมุ่งให้ได้ปริมาณเป็นสำคัญ ทำให้ครูด้อยคุณภาพ ไม่มีเชื่อมั่นใจในตนเอง และไม่ศรัทธาในอาชีพครูอย่างแท้จริง" ซึ่งสอดคล้องกับ โนทัย อุดมบุญญาภภาพ (2528 : 3-5) ที่กล่าวถึงคุณภาพของครูในบทความเรื่อง คุณภาพของครูกับอนาคตของประเทศ ซึ่งมีใจความตอนหนึ่งว่า "มีการประเมินและวิพากษ์วิจารณ์ที่ปรากฏในสื่อมวลชนล้วนมุ่งโจมตีว่า การศึกษาไม่บรรลุเป้าหมายตามอุดมคติ และไม่สนองความต้องการด้านการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมของประเทศ เพราะการขาดคุณภาพของครู"

นอกจากปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินการเรียนการสอนตามหลักสูตร ปัญหาครูขาดคุณภาพแล้ว ในปัจจุบันความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม ตลอดจนความเจริญก้าวหน้าของวิทยาการต่าง ๆ มีผลกระทบต่อการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาเป็นอย่างมาก การดำเนินงานเพื่อจัดปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ รวมทั้งการพัฒนางานการจัดการเรียนการสอนอย่างมีระบบ จำเป็นอย่างยิ่งต้องอาศัยการนิเทศการศึกษาเป็นเครื่องมือ ซึ่งเดิมหน้าที่การนิเทศจะกระทำโดยศึกษานิเทศก์ แต่อัตรากำลังของศึกษานิเทศก์มีไม่เพียงพอกับปริมาณของครูในโรงเรียนทั่วประเทศ จึงเป็นการยากที่ศึกษานิเทศก์จะให้ความช่วยเหลือและทำงานร่วมกับโรงเรียนอย่างมีคุณภาพและทั่วถึง ดังนั้นการนิเทศภายในโรงเรียนจึงมีบทบาทสำคัญเพิ่มขึ้น ในการปรับปรุงการเรียนการสอนและโรงเรียนต่าง ๆ ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคได้ใช้วิธีการนิเทศภายในโรงเรียนมากขึ้นเป็นลำดับ

2.1 ความหมายของการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน

นักการศึกษาได้ให้ความหมายของการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนไว้คล้ายคลึงกัน ดังต่อไปนี้

อาคม จันทสุนทร (2527 : 25) และฉลอง ปิ่นทอง (2527 : 14) ได้อธิบายความหมายไว้ในทำนองเดียวกัน ซึ่งพอจะสรุปได้ว่า การนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน เป็นการจัดการนิเทศการศึกษาโดยบุคลากรในโรงเรียนเอง ผู้ที่เข้าได้แก่ผู้บริหาร ผู้ช่วยผู้บริหาร หัวหน้าหมวดวิชา และหัวหน้าฝ่ายต่าง ๆ ที่โรงเรียนคัดเลือกและแต่งตั้งขึ้น

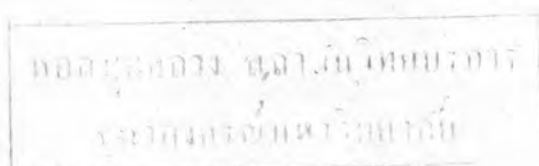
อ้อม ประนอม (2528 : 47) และสังัด อุทรานันท์ (2530 : 200) ให้ความหมายในแง่จุดมุ่งหมายและผลการนิเทศว่า การนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน หมายถึง กระบวนการทำงานของผู้บริหารโรงเรียน หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายในการพัฒนาคุณภาพการทำงานของครู เพื่อให้ได้มาซึ่งสัมฤทธิ์ผลสูงสุดในการเรียนของนักเรียน

วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์ (2530 : 92) นิวัตร นาคะเวช (2532 : 6) และประสิทธิ์ เครือสิงห์ (2534 : 6) ได้ให้ความหมายเพิ่มเติมพอสรุปได้ว่า การนิเทศภายในโรงเรียนนั้นนอกจากจะจัดโดยคณะผู้บริหาร ซึ่งได้แก่ ผู้บริหาร ผู้ช่วยผู้บริหาร หัวหน้าหมวดวิชา และหัวหน้าฝ่ายต่าง ๆ แล้ว ยังต้องได้รับความร่วมมือจากครูภายในโรงเรียนด้วย และวไลรัตน์ บุญสวัสดิ์ (2530 : 92) ยังได้กล่าวเพิ่มเติมว่า ในการจัดการนิเทศภายในโรงเรียน โรงเรียนอาจเชิญวิทยากร และศึกษานิเทศก์มาร่วมด้วยก็ได้

จากความหมายของการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนที่นักการศึกษากล่าวไว้ข้างต้น พอจะสรุปได้ว่า การนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนคือ กิจกรรมการปฏิบัติงานที่ผู้บริหารโรงเรียน และบุคลากรในโรงเรียนร่วมกันจัดขึ้น โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนของครูให้มีประสิทธิภาพ อันจะส่งผลถึงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน

2.2 ความจำเป็นของการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน

จากรายงานการสัมมนาวิชาสัมมนาการนิเทศการศึกษาและพัฒนาหลักสูตร ปีการศึกษา 2518 ของแผนกวิชาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง "การนิเทศภายในโรงเรียนของตนเอง" (2518 : 86-87) ได้สรุปถึงความจำเป็นของการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนไว้ดังนี้

1. การนิเทศเป็นการส่งเสริมคุณภาพด้านการเรียนการสอนภายในโรงเรียน
2. ครูควรได้รับการนิเทศ เพื่อพัฒนาความเจริญด้านการสอนและทางวิชาการ
3. โรงเรียนต้องมีการนิเทศ เพราะโครงการที่ประกอบด้วยข้อมูลจากการนิเทศจะช่วยในการจำแนกคุณภาพครู และยังสามารช่วยในการตัดสินใจหาทางอย่างในโรงเรียนได้
4. การนิเทศสามารถกระตุ้นนำทางความคิดใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้นกับครูภายในโรงเรียน โดยเฉพาะกรณีที่น่าเอาเทคนิคและวิธีการใหม่ ๆ ตลอดจนการวิจัยมาใช้จะเป็นการช่วยในการเก็บข้อมูลในการนิเทศการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ และน่าเชื่อถือ
5. โรงเรียนมีความจำเป็นที่จะต้องให้ครูทำต่อเนื่องกันไป เพราะไม่มีหลักประกันว่า ครูที่ผ่านสถาบันฝึกหัดครูแล้วจะเป็นครูที่มีประสิทธิภาพตลอดไปโดยไม่ต้องมีการนิเทศ เพราะความก้าวหน้าทางวิชาการที่เพิ่มพูนขึ้นเรื่อย ๆ
6. เพื่อเป็นการให้ครูเข้าใจวัตถุประสงค์ของการศึกษาโดยทั่ว ๆ ไป ปรัชญาของโรงเรียน วัตถุประสงค์ของโรงเรียน เพื่อช่วยให้การดำเนินการสอนบรรลุวัตถุประสงค์
7. เพื่อเป็นการเสริมสร้างขวัญและกำลังใจของคณะครู และก่อให้เกิดความรู้สึกปลอดภัยในการทำงาน เพื่อจะได้ร่วมมือร่วมใจในการปฏิบัติหน้าที่ให้บรรลุเป้าหมายอันเดียวกัน มีความสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน มีความรักและภูมิใจในอาชีพครูที่ตนปฏิบัติอยู่

วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์ (2520 : 64-65) กล่าวถึงความจำเป็นในการจัดการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนว่า "ในยุคปัจจุบัน โลกได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ในวงการศึกษาที่เช่นเดียวกัน ก็จะมีการเปลี่ยนแปลงไปเช่น ในด้านหลักสูตร เนื้อหา วิธีการสอน และเทคโนโลยีใหม่ ๆ ทางการศึกษา รวมทั้งวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ เพื่อช่วยในการสอน ดังนั้น ครูต้องทันต่อเหตุการณ์ การนิเทศจะช่วยเหลือให้การเรียนการสอนดำเนินไปได้ สำเร็จเรียบร้อยเป็นอย่างดี ตัวอย่างเช่น

1. วัตถุประสงค์ (Objectives) ครูบางคนไม่รู้จักเลือกวัตถุประสงค์ของการสอนให้สอดคล้องกับหลักสูตร ฉะนั้นการนิเทศการวางหลักสูตรและวิเคราะห์หลักสูตรจะทำให้ครูได้วางวัตถุประสงค์ให้สอดคล้องกับการสอนเป็นอย่างดี
2. เนื้อหาวิชา (Subject Matters) บางครั้งมีการเปลี่ยนแปลงในด้านเนื้อหา ผู้มีหน้าที่นี้เทศจะช่วยครูด้วยการแนะนำหนังสือ ช่วยเลือกเนื้อหาวิชาให้เหมาะสมกับการสอน และแนะนำให้ครูได้ค้นคว้าความรู้จากหนังสือต่าง ๆ แทนที่จะใช้หนังสือเล่มเดียวตลอดปี
3. วิธีการสอน (Methods of Teaching) วิธีสอนมีอยู่หลายวิธี การนิเทศย่อมมีส่วนจะช่วยครูเลือกว่า วิชาใดควรจะใช้การสอนแบบใดจึงจะเหมาะสม
4. อุปกรณ์การสอน (Materials) อุปกรณ์การสอนมีหลายชนิด การนิเทศจะช่วยให้ครูได้รู้จักนำอุปกรณ์การสอน รู้จักเลือกใช้อุปกรณ์การสอนให้เหมาะสมกับบทเรียน และรู้จักเลือกวัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาทำอุปกรณ์ใช้ในโรงเรียนได้
5. กิจกรรม (Activities) กิจกรรมต่าง ๆ จะช่วยเสริมการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ การนิเทศจะช่วยให้ครูได้รู้จักใช้กิจกรรมนั้น ๆ มาเสริมการเรียนการสอนให้ดีขึ้น
6. การวัดผล (Evaluation) การวัดผลในด้านสัมฤทธิผลของนักเรียนนั้น นับว่าเป็นเรื่องสำคัญในขบวนการเรียนการสอน การนิเทศจะช่วยให้ครูได้รู้จักเทคนิคการวัดผลแบบใหม่ การประเมินผลจะต้องทำเป็นระยะ ๆ ตลอดปี มีการวัดผลการทำงานของนักเรียนตลอดปีด้วย

ฉลอง ปิ่นทอง (2527 : 17) สัจด์ อุทรานันท์ (2530 : 198-199) และทวี ศันสนีย์พันธุ์ (2531 : 46) กล่าวถึงความจำเป็นของการนิเทศภายในโรงเรียน ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

1. ศิษยานิเทศก์มีจำนวนจำกัด แต่จำนวนโรงเรียนและจำนวนบุคลากรในโรงเรียนมีจำนวนเพิ่มขึ้น การนิเทศโดยศิษยานิเทศก์ย่อมไม่เพียงพอ และไม่ทั่วถึง

2. สภาพปัญหาและความต้องการของโรงเรียนไม่เหมือนกัน ผู้นิเทศภายในโรงเรียนเป็นผู้ที่ใกล้ชิดกับปัญหามากที่สุด ย่อมแก้ปัญหาได้ตรงจุดกว่าผู้นิเทศจากภายนอก

นอกจากนี้ ฉลอง ปิ่นทอง ได้ให้ความเห็นเพิ่มเติมอีกว่า

1. ผู้นิเทศในโรงเรียนมีความคุ้นเคยกับครูที่อยู่แล้ว ทำให้บรรยากาศในการนิเทศเป็นกันเอง ไม่ต้องเสียเวลาสร้าง ความคุ้นเคยเหมือนผู้นิเทศจากภายนอกโรงเรียน
2. ผู้นิเทศสามารถติดตามการปฏิบัติงานหรือผลการนิเทศได้ตลอดเวลา เพราะอยู่ใกล้ชิดกัน และสามารถทำให้งานดำเนินไปถึงจุดมุ่งหมายโดยไม่ขาดความต่อเนื่อง

สังัด อุทรานันท์ ยังได้กล่าวเพิ่มเติมถึงความจำเป็นในการนิเทศภายในโรงเรียน ไว้ดังนี้

1. ในสภาพปัจจุบัน บุคลากรในโรงเรียนส่วนใหญ่มีความรู้ความสามารถเพียงพอ บางคนมีความชำนาญในเฉพาะสาขาวิชาอีกด้วย จึงสมควรจะได้ใช้ทรัพยากรเหล่านี้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด
2. เป็นการสอดคล้องกับปรัชญา หลักการ และวิธีการของการนิเทศสมัยใหม่ที่สุด ซึ่งการนิเทศสมัยใหม่จะเกิดขึ้น โดยความร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่ใช่จะต้องมีคนมาช่วยชี้แนวทาง

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา (2532 : 23) ได้ให้เหตุผลถึงความจำเป็นในการนิเทศภายในโรงเรียนซึ่งพอสรุปได้ว่า เนื่องจากมีปัญหาเกิดขึ้น 2 ประการที่มีผลกระทบต่อการเรียนการสอนคือ

1. ปัญหาภายในระบบการศึกษา เป็นปัญหาที่เกิดจากครู เช่น คุณภาพครู ยังไม่ได้มาตรฐาน การมีทัศนคติไม่ดีต่อวิชาชีวะครู การไม่ศึกษาให้เข้าใจปรัชญาการศึกษา และจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ไม่กล้าแสดงหรือเสนอความคิดเห็นในการสร้างสรรค์และแก้ปัญหา
2. ปัญหาภายนอกระบบการศึกษา เกิดขึ้นเนื่องจากความเปลี่ยนแปลง

จำนวนประชากร ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและอื่น ๆ ทำให้มีผลกระทบ ต่อกระบวนการทางการศึกษา การศึกษาก็ต้องเปลี่ยนไป

ดังนั้นครูในฐานะที่ใกล้ชิดกับนักเรียนมากที่สุด และเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการให้ความรู้และอบรมนักเรียนให้มีคุณภาพ จึงต้องมีการพัฒนาอยู่เสมอ เพื่อให้เป็นผู้ทันต่อ เหตุการณ์ ทันสมัย ในวิทยาการต่าง ๆ วิธีการในการพัฒนาครูให้มีคุณภาพก็คือ การนิเทศ การศึกษาภายในโรงเรียน

ยูนิ นิพิตกุล (2533 : 119) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับการนิเทศการศึกษา ภายในโรงเรียนว่า "การนิเทศการศึกษาโดยบุคลากรภายในโรงเรียนมีความเหมาะสมมาก ในสังคมปัจจุบัน เพราะสภาพปัญหาแต่ละแห่งไม่เหมือนกัน จึงเป็นการยากที่ศึกษานิเทศก์จาก ภายนอกจะรู้สภาพปัญหาและความต้องการของโรงเรียนที่แท้จริง การนิเทศการศึกษาภายใน จะช่วยปรับปรุงคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนได้ตรงเป้าหมายที่สุด"

จากแนวคิดเกี่ยวกับความจำเป็นในการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า เหตุที่ต้องมีการจัดการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน คือ

1. บุคลากรผู้ทำหน้าที่นิเทศจากภายนอกโรงเรียนมีจำนวนจำกัด
2. สภาพปัญหาและความต้องการของแต่ละโรงเรียนไม่เหมือนกัน
3. บุคลากรในโรงเรียนมีความรู้ความสามารถเพียงพอที่จะนิเทศกันเองได้
4. สอดคล้องกับปรัชญา หลักการ และวิธีการนิเทศสมัยใหม่

2.3 ลักษณะงานนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน (The Tasks of Supervision)

งานนิเทศการศึกษาที่ปฏิบัติกันอยู่มีมากมายหลายชนิด ดังที่ เบน เอ็ม แฮร์ริส (Ben M. Harris 1975 : 11-12) ชารี มณีศรี (2530 : 28-29) และสัจด์ อุทรานันท์ (2529 : 202-206) ได้กล่าวถึงงานนิเทศการศึกษาที่อาจนำไปใช้ในโรงเรียน ดังต่อไปนี้

1. งานเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร (Developing Curriculum) ซึ่งเป็นงานเกี่ยวกับการวางโครงสร้างหลักสูตร ทำประมวลการสอน โครงการสอน โดยกำหนด

ตัวผู้สอน วัน เวลา สถานที่ และวางแผนวิธีสอน ตลอดจนสร้างเกณฑ์มาตรฐานและบรรจุ
หน่วยวิชาต่าง ๆ ลงในการสอน

งานด้านพัฒนาหลักสูตรนี้ สังต์ อุทรานันท์ (2529 : 204) ได้เน้นถึงสิ่งที่
บุคลากรในโรงเรียนจะต้องปฏิบัติและถือว่ามีควมสำคัญอย่างยิ่งคือ

1. การปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น
2. การสร้างหลักสูตรเพื่อสนองความต้องการของท้องถิ่น
3. การจัดการเรียนการสอน
4. โครงสร้างการสอน
5. การจัดตารางสอน
6. การจัดครูเข้าสอน
7. การจัดชั้นเรียน (จัดนักเรียนเข้าแผนการเรียน)
8. การจัดกิจกรรมในหลักสูตร
9. การผลิตสื่อและอุปกรณ์การสอน

ฯลฯ

ส่วนชาวี มณีศรี (2530 : 28-29) ได้กล่าวถึงงานนิเทศการศึกษาใน
ด้านหลักสูตร ตามทัศนะของ สายหยุด จำปาทอง ไว้ว่า สิ่งที่บุคลากรควรจัดในโรงเรียนคือ

1. ส่งเสริมให้ครูศึกษาหลักสูตร ประมวลการสอนให้เข้าใจ
2. ส่งเสริมให้ครูทำประมวลการสอน และบันทึกการสอนร่วมกัน
3. ส่งเสริมให้ครูปรับปรุงหลักสูตร และประมวลการสอน
4. ส่งเสริมให้ครูใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นให้มากที่สุด สำหรับปรับปรุง

หลักสูตร

2. การจัดระบบการเรียนการสอน (Organizing for instruction)

เป็นการจัดระบบการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับการนำหลักสูตรไปใช้

ในด้านการจัดระบบการเรียนการสอนนี้ สังต์ อุทรานันท์ (2529 :
204) ได้สรุปสิ่งที่โรงเรียนควรจัด ได้แก่ ด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. การพัฒนาเทคนิค และวิธีสอน
2. เทคนิคในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
3. การใช้สื่อและอุปกรณ์การสอน

ฯลฯ

3. การจัดหาบุคลากร (Providing staff) โดยเลือกสรรให้เหมาะสมกับงาน มีการสรรหา การสอบคัดเลือก และการเก็บรักษาทะเบียนเกี่ยวกับตัวบุคลากร

4. การจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวก (Providing facilities) เช่น การออกแบบและจัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับผู้สอน รวมถึงการจัดวางแผนการเรียนที่ถูกต้อง มีการแนะนำให้สามารถหยิบสิ่งอำนวยความสะดวกเหล่านั้นมาใช้ได้ง่าย

สังัด อุทรานันท์ (2529 : 205) ได้กล่าวถึงสิ่งที่โรงเรียนควรจัดให้มีการนิเทศในด้านนี้ ได้แก่

1. การใช้ประโยชน์จากบริเวณโรงเรียน
2. การใช้อาคารเรียน ห้องเรียน และห้องปฏิบัติการในวิชาต่าง ๆ
3. ห้องโสตทัศนอุปกรณ์
4. ห้องแนะแนว

5. การจัดหาวัสดุอุปกรณ์การสอน (Providing materials) ได้แก่ การตรวจและเลือกวัสดุอุปกรณ์การสอนที่จะนำมาใช้ให้เกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผลต่อการสอน

ในเรื่องการจัดหาวัสดุอุปกรณ์นี้ ชารี มณีศรี (2530 : 29) ได้เสนอแนะให้โรงเรียนดำเนินการต่อไปนี้คือ

1. แนะนำให้ครูทราบถึงอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่มีอยู่ และพอสามารถจัดหาได้ และให้ใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด
2. พยายามจัดบริการเกี่ยวกับอุปกรณ์เท่าที่สามารถทำได้
3. ส่งเสริมให้ครูผลิตอุปกรณ์อย่างง่าย ๆ เท่าที่จะทำได้

4. ส่งเสริมให้ครูใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นให้เป็นประโยชน์ในการเรียน

การสอน

6. การจัดฝึกอบรมครูประจำการ (Arranging for in-service education) เป็นการจัดกิจกรรมเพื่อเพิ่มพูนความรู้แก่ครูประจำการ อันจะส่งผลให้ครูมีความก้าวหน้าและมีประสิทธิภาพทางด้านวิชาการยิ่งขึ้น

7. การจัดปฐมนิเทศครูใหม่ (Orienting staff members) เพื่อให้ได้ทราบข้อมูลต่าง ๆ ให้รู้และเข้าใจในสิ่งที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงาน เป็นการลดอุปสรรคในการปฏิบัติงานอันจะทำให้งานประสบผลสำเร็จมากขึ้น

ในด้านการจัดฝึกอบรมครูประจำการ และการจัดปฐมนิเทศครูใหม่นี้ ชาร์มดีศรี (2530 : 28-29) ได้เน้นความสำคัญในการพัฒนาครูไว้ดังนี้

1. เกี่ยวกับครู

ช่วยจัดปฐมนิเทศครูใหม่

ช่วยครูใหม่ในการปฏิบัติงาน

ช่วยครูตามที่ขอร้องมา

เปิดโอกาสให้ครูพบปะอยู่เสมอ

2. เกี่ยวกับการปรับปรุงวิชาชีพของครู

ส่งเสริมให้ครูสังเกตการสอนของกันและกันและของโรงเรียนอื่น

ร่วมปรึกษากับครูเกี่ยวกับการปรับปรุงการเรียนการสอน

ส่งเสริมให้ครูเข้าอบรมสัมมนา

ส่งเสริมให้ครูมีความรู้ทันสมัยอยู่เสมอ

3. เกี่ยวกับการทำงานร่วมกัน

ส่งเสริมให้ครูวางแผนการสอนร่วมกัน

ส่งเสริมให้ครูทำงานร่วมกับผู้ปกครองหรือบุคคลอื่น ๆ ในการ

ปรับปรุงโรงเรียน

4. เกี่ยวกับการค้นคว้าทดลอง

ส่งเสริมให้ครูทดลองสิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ เช่น วิธีสอน

ส่งเสริมให้ครูค้นคว้าอยู่เสมอ

ส่งเสริมครูในทุก ๆ ด้านเพื่อที่ครูจะได้ทำการค้นคว้าทดลองได้

สะดวก

8. การจัดบริการพิเศษเกี่ยวกับการสอน (Relating Special Service) รวมทั้งบริการต่าง ๆ ที่ช่วยในการสอน ทั้งนี้เพื่ออำนวยความสะดวกในการเรียนการสอนให้มากที่สุด

9. การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน (Developing public relations) ในส่วนที่เกี่ยวกับการสอน ประกอบด้วย การแจ้งข่าวความเคลื่อนไหวของการศึกษาให้ชุมชนทราบ แสวงหาและเลือกใช้ทรัพยากรในชุมชนให้เกิดประโยชน์ในการศึกษา

ในเรื่องการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน สังกัด อุทราพันธ์ (2529 : 206) ได้เสนอแนะว่า สิ่งที่ผู้บริหารอาจจะจัดให้มีการนิเทศ เพื่อประโยชน์ต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานวิชาการคือ

การศึกษาเกี่ยวกับชุมชน

การบริการชุมชน

สมาคมครูและผู้ปกครอง

10. การประเมินผล (Evaluating instruction) จัดให้มีการประเมินผลการเรียนการสอนเพื่อหาจุดอ่อนที่จะได้ปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งหมายถึงการวางแผน การสร้างเครื่องมือ การจัดทำเนืงการ เก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การแปลผล และการตัดสินใจเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนด้วย ซึ่ง สังกัด อุทราพันธ์ (2529 : 204-205) ได้เสนอแนะว่า สิ่งที่ผู้บริหารควรจัดให้มีการนิเทศภายในโรงเรียนได้แก่

การสร้างข้อทดสอบ

วิธีการวัดและประเมินผล

ส่งเสริมให้ครูทดลองสิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ เช่น วิธีสอน

ส่งเสริมให้ครูค้นคว้าอยู่เสมอ

ส่งเสริมครูในทุก ๆ ด้านเพื่อที่ครูจะได้ทำการค้นคว้าทดลองได้

สะดวก

8. การจัดบริการพิเศษเกี่ยวกับการสอน (Relating Special Service) รวมทั้งบริการต่าง ๆ ที่ช่วยในการสอน ทั้งนี้เพื่ออำนวยความสะดวกในการเรียนการสอนให้มากที่สุด

9. การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน (Developing public relations) ในส่วนที่เกี่ยวกับการสอน ประกอบด้วย การแจ้งข่าวความเคลื่อนไหวของการศึกษาให้ชุมชน ทราบ แสวงหาและเลือกใช้ทรัพยากรในชุมชนให้เกิดประโยชน์ในการศึกษา

ในเรื่องการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน สังกัด อุทราพันธ์ (2529 : 206) ได้เสนอแนะว่า สิ่งที่ผู้บริหารอาจจะจัดให้มีการนิเทศ เพื่อประโยชน์ต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานวิชาการคือ

การศึกษาเกี่ยวกับชุมชน

การบริการชุมชน

สมาคมครูและผู้ปกครอง

10. การประเมินผล (Evaluating instruction) จัดให้มีการประเมินผลการเรียนการสอนเพื่อหาจุดอ่อนที่จะได้ปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งหมายถึงการวางแผน การสร้างเครื่องมือ การจัดทำเนกาทีฟ เก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การแปลผล และการตัดสินใจเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนด้วย ซึ่ง สังกัด อุทราพันธ์ (2529 : 204-205) ได้เสนอแนะว่า สิ่งที่ผู้บริหารควรจัดให้มีการนิเทศภายในโรงเรียนได้แก่

การสร้างข้อทดสอบ

วิธีการวัดและประเมินผล

เปลี่ยนไปในระยะเวลาอันสั้น หรืออีกนัยหนึ่งนิสัยคนไทยเป็นแบบเท่เป็นแฟชั่น ๆ (Fad) เมื่อผู้บังคับบัญชาเห็นดีเห็นชอบก็กระปรีกระเปร่าแล้วก็เลิกพากันไป จะเห็นว่า การจัดการศึกษาของเรามีของแปลก ๆ ใหม่ ๆ อยู่เสมอ แต่ขาดการวัดและประเมินผลว่า โครงการใหม่ ๆ เหล่านั้นทำได้ผลเพียงใดหรือไม่

3. ปัญหาจากบุคลากร

3.1 จากผู้ให้การนิเทศ ผู้ให้การนิเทศส่วนมากคัดเลือกเอามาด้วยระบบอาวุโส ทำงานมานาน มีประสบการณ์ หรือคัดเลือกจากผู้มีวุฒิสุงเป็นสำคัญ มิได้มุ่งเล็งถึงความเหมาะสมในด้านอื่น ๆ ด้วย จึงทำให้เกิดปัญหาตามมาคือ

3.1.1 ทำให้เข้าใจว่าตนเองเป็นผู้ตรวจงาน (Inspection) ลังงาน แทนที่จะไปทำการนิเทศแนะนำ

3.1.2 ไม่ติดตามศิลปวิทยาการใหม่ ๆ

3.1.3 ไม่มีมนุษยสัมพันธ์ ถืออำนาจหน้าที่เป็นใหญ่

3.1.4 ขาดบุคลิกภาพที่ดี คือ

- ไม่เข้าใจผู้อื่น

- ไม่มีความคิดริเริ่ม

- ไม่มีความจริงใจต่อเพื่อนร่วมงาน

- ไม่มีวิธีทำงานให้เหมาะสมต่อเหตุการณ์

- ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง

- ไม่มีอารมณ์ขัน

- ไม่สามารถปลุกสร้างศรัทธาแก่ผู้อื่น

3.1.5 ขาดเทคนิคในการนิเทศ

3.1.6 ขาดหลักกระบวนการหมู่พวก ไม่ยอมรับความคิดเห็นผู้อื่น

3.1.7 ขาดทักษะในการบริหารบุคคล มุ่งจะทำงานของตนให้สำเร็จถ่ายเดียว ลืมคิดถึงน้ำใจของผู้ร่วมงาน

3.1.8 ทำงานไม่มีการวางแผน

3.1.9 ขาดทักษะในการเป็นผู้นำ

นอกจากนี้ยังมีปัญหาที่เกิดจากผู้บริหารโรงเรียนในฐานะเป็นผู้ให้การนิเทศ ซึ่งยุพิน พิพิธกุล (2533 : 220) กล่าวไว้ดังนี้

1. ผู้บริหารบางคนไม่เข้าใจเรื่องการนิเทศดีพอ ไม่สนใจปรับปรุงการเรียนการสอน ไม่เข้าใจว่าจะทำการนิเทศภายในโรงเรียนอย่างไร ซึ่งสอดคล้องกับประสิทธิ์ เครือสิงห์ (2534 : 16) ที่กล่าวว่า "การนิเทศภายในโรงเรียนยังไม่มีดี สาเหตุเป็นเพราะผู้บริหารขาดความรู้ความเข้าใจ บางที่คิดว่า งานนิเทศเป็นหน้าที่ของศึกษานิเทศก์ หรือบางที่เข้าใจว่า การบริหารกับการนิเทศเป็นสิ่งเดียวกัน"

2. ผู้บริหารไม่ให้ความสำคัญแก่การนิเทศ จึงเป็นเหตุให้เกิดปัญหาตามมาในด้านงบประมาณ

3. ผู้บริหารขาดการติดตามและประเมินผลการนิเทศ

เสาวภา เขาวงษ์ลากร (2525 : 245) และนิวัตร นาคะเวช (2528 : 8) เห็นว่า ผู้นิเทศไม่ค่อยได้รับการยอมรับจากครู

3.2 ปัญหาจากผู้รับการนิเทศ

3.2.1 ครูไม่ยอมรับเทคนิควิธีแนวคิดใหม่ ๆ ถ้าไม่มีอำนาจบังคับ

3.2.2 ความไม่พร้อมของครู ในบางแห่งครูต้องต่อสู้ดิ้นรนกับสภาพความเป็นอยู่ สภาพชุมชน สภาพทางเศรษฐกิจ ฉะนั้นการที่มีใครมาเสนอข้อคิดเห็นที่แปลก ๆ ใหม่ ๆ ครูเห็นว่าเป็นเรื่องทำให้เกิดภาระเพิ่มขึ้นจึงไม่ยอมรับ

3.2.3 ครูไม่เข้าใจความหมายของการนิเทศ โดยคิดว่าผู้นิเทศคือ ผู้ที่มาตรวจตราจับข้อบกพร่องของตน

3.2.4 ครูที่มีปัญหา มีหลายประเภท เช่น

ครูสูงอายุ มักจะมองผู้อื่นเป็นเด็กไปหมด จะแนะนำอย่างไรก็ไม่ยอมเชื่อ เพราะถือว่าตนผ่านประสบการณ์มามากกว่า

ครูเกียจคร้าน ไม่อยากเพิ่มงานชิ้นอีก คิดว่าที่ทำอยู่

ทุกวันนี้ก็ยากอยู่แล้ว

ครูไม่มีชีวิตชีวา ใครจะเสนอแนะอย่างไรก็ไม่กระตือ-
รือร้น จะดีหรือไม่ดีไม่สนใจทั้งนั้น

ครูขวาง โลก มีทัศนคติขัดแย้งกับคนอื่นอยู่เสมอ
ครูจอมเผด็จการ คิดว่าการกระทำของตนถูกแต่ผู้เดียว

คนอื่นผิดทั้งนั้น

ยุพิน พิพิธกุล (2533 : 221) ชี้ให้เห็นปัญหาที่มาจากครูว่า ครูบางคนมีความ
ต้องการในการนิเทศแต่เฉพาะเนื้อหาวิชาที่ตนยังไม่มีความรู้ แต่ไม่สนใจวิธีการสอนหรือ
เรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน และครูบางคนมีเจตคติที่ไม่ดีต่อการนิเทศ
และผู้นิเทศ

นอกจากนี้ นิวัตร นาคะเวช (2528 : จ) ได้เสริมในด้านบุคลากรว่า
โรงเรียนขาดบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจ ช่างวิทยากร และผู้เชี่ยวชาญ

4. ปัญหาจากสภาพของท้องถิ่นและสิ่งแวดล้อม

โรงเรียนบางแห่งอยู่ในท้องถิ่นทุรกันดาร มีปัญหาทางด้านวัสดุ

5. ปัญหาทางด้านงบประมาณ

5.1 ทำให้ไม่อาจจัดประชุมสัมมนา หรืออบรมครูเพื่อเผยแพร่วิชาการ

ใหม่ ๆ ได้

5.2 ทำให้โครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการนิเทศ ต้องหยุดชะงัก

หรือเลิกล้มไป เพราะขาดงบประมาณ

5.3 ทำให้ไม่อาจหาเครื่องมือเครื่องใช้ หรือเทคโนโลยีทางการ

ศึกษาใหม่ ๆ มาใช้ในการนิเทศการศึกษาได้

5.4 ทำให้ไม่อาจเผยแพร่เอกสารคู่มือให้ครูได้อย่างทั่วถึง และเพียง

พอเพราะไม่มีวัสดุจัดทำ

อเนก แยมบาน (2530 : จ-ฉ) สรุปปัญหาและอุปสรรคในการจัดการ

นิเทศภายในโรงเรียนไว้ดังนี้

1. ด้านวัสดุอุปกรณ์ ไม่มีสถานที่จัดเก็บรักษาวัสดุอุปกรณ์อย่างเหมาะสม
ขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์ในการจัดทำสื่อการเรียนการสอน
2. แหล่งวิทยาการที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนไม่เพียงพอ
อุทัย บุญประเสริฐ (2531 : 16) กล่าวถึงปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานนิเทศภายใน
โรงเรียนไว้ดังนี้

1. ขาดความรู้หรือความรู้ไม่เพียงพอ
2. ประสบการณ์ไม่เพียงพอ
3. ขาดการยอมรับนับถือจากผู้เกี่ยวข้องในการปฏิบัติงานนั้น ๆ
4. ขาดการได้รับความร่วมมืออย่างจริงจัง
5. ขาดอำนาจ อำนาจในการปฏิบัติการไม่เพียงพอ
6. บารมีไม่เพียงพอ

ยุพิน พิพิธกุล (2533 : 218-219) ได้กล่าวถึงปัญหาในการนิเทศการศึกษาในโรงเรียนในด้านเกี่ยวกับการจัดการนิเทศเพิ่มเติม สรุปได้ว่า

1. ดิศึกษานิเทศก์ซึ่งไปนิเทศไม่มีโอกาสนิเทศได้ทั่วไป และไม่ได้ติดตามผลเท่าที่ควร เพราะไปนิเทศนาน ๆ ครั้ง
2. ในการจัดอบรมสัมมนาแต่ละครั้ง ครูผู้เข้ารับการนิเทศ มิได้นำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ และผู้ให้การอบรมก็ไม่มีโอกาสที่จะติดตามผลโดยใกล้ชิด
3. การส่งครูเข้ารับนิเทศหรือเข้ารับการอบรมบางโรงเรียนไม่ได้คัดเลือกผู้ที่เหมาะสมหรือผู้ที่มีความตั้งใจจริงที่จะรับรู้ เพียงแต่ส่งครูมาตามทางที่ราชการกำหนด ครูบางคนมีหน้าที่ในการเข้ารับการอบรมไม่ว่าจะอบรมวิชาใด หรือในบางครั้งก็ส่งครูเข้ารับการอบรม ไม่ตรงตามสาขาวิชาที่ตนเองสอน
4. การเลือกเวลาในการนิเทศ บางแห่งกำหนดเวลาไม่เหมาะสม มักจะใช้ช่วงเวลาใกล้จะสิ้นปีงบประมาณ เมื่อทราบว่ามิงงบประมาณเหลือ

จะเห็นได้ว่าการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนยังไม่พัฒนาเท่าที่ควร
เพราะมีปัญหาและอุปสรรคดังกล่าว ทั้งที่การนิเทศศึกษามีประโยชน์ต่อการพัฒนาการ

เรียนการสอนอันจะส่งผลต่อคุณภาพทางการเรียนของนักเรียน จึงเป็นหน้าที่โดยตรงของผู้ที่เกี่ยวข้องจะได้หาทางแก้ปัญหา และปรับปรุงให้การนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนมีประสิทธิภาพขึ้น

3. การนิเทศวิชาสังคมศึกษาในโรงเรียน

3.1 ความจำเป็นในการนิเทศวิชาสังคมศึกษา

วิชาสังคมศึกษาเป็นวิชาหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ ประเทศชาติจะก้าวหน้าหรือล้าหลังเพียงใดย่อมขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถและอุปนิสัยใจคอของชนในชาตินั้นเป็นส่วนรวม อนึ่งคุณสมบัติของพลเมืองในชาติจะเป็นอย่างไรนั้นก็ขึ้นอยู่กับการศึกษาเป็นสำคัญ วิชาสังคมศึกษามีส่วนช่วยพัฒนาคุณสมบัติของพลเมืองให้มีประสิทธิภาพสูง เพราะเป็นวิชาที่ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสถาบันทางสังคม มนุษย์กับมนุษย์ และมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม สิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีพ การแก้ปัญหา และการปฏิบัติตนในสังคมของมนุษย์ เพื่อให้มนุษย์มีความรู้ความเข้าใจในการสร้างชีวิตที่ดีและมีความสุขในที่สุด รายละเอียดของเนื้อหาวิชานี้ ให้ความรู้เกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของมนุษย์ตามระบบของสังคมนั้น ๆ เช่น ลัทธิทางการเมือง สภาพแวดล้อม ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ กระบวนการผลิตและการบริโภค การดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมอันดี ตลอดจนการฝึกให้มนุษย์มีทัศนคติและพฤติกรรมที่จำเป็นแก่การเป็นพลเมืองดี อันเป็นจุดมุ่งหมายของวิชาสังคมศึกษา (Edwin Fenton 1967 : 25-26)

การสอนวิชาสังคมศึกษาให้บรรลุจุดมุ่งหมายนั้น เป็นหน้าที่ของครูสังคมศึกษา ซึ่งครูสังคมศึกษาทุกคนจะต้องตระหนักในภาระหน้าที่อันสำคัญว่าตนเป็นผู้มีอิทธิพลต่อการพัฒนาเยาวชนให้เป็นพลเมืองที่มีประสิทธิภาพ สามารถพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าได้ เพราะครูสังคมศึกษาเป็นผู้ชี้แนะ เป็นผู้ให้ความรู้ความคิด ความเข้าใจ ช่วยเหลือแนวทางให้คนมีค่านิยม และทักษะในการเป็นพลเมืองดี รู้สภาพเป็นอยู่ของตนต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ ช่วยจัดปัญหา และช่วยพัฒนาสังคม เมื่อสมาชิกแต่ละคนของสังคมเป็นพลเมืองดี มีระเบียบ

รู้จักสิทธิ หน้าที่ มีอาชีพ มีรายได้ แก้ปัญหาส่วนบุคคล และสังคม ได้ยอมทำให้สังคมมีความสงบสุข มีมาตรฐานดีขึ้น ฉะนั้นการที่ครูสังคมศึกษาช่วยสร้างคนให้เป็นพลเมืองดีตามที่ประเทศต้องการก็เท่ากับครูสังคมศึกษาสร้างประเทศให้พัฒนาและมีความมั่นคงสงบเรียบร้อย ดังที่ประนอม เดชชัย (2531 : 27) ได้กล่าวถึงความสำคัญของครูสังคมศึกษาต่อการพัฒนาประเทศไว้ดังนี้

1. ช่วยสร้างเด็กแต่ละคนให้เป็นพลเมืองดีตามที่ประเทศต้องการ
2. ช่วยยกมาตรฐานของสังคมให้ดีขึ้น มีความสงบสุข
3. ช่วยพัฒนาประเทศชาติตามแนวที่ต้องการ ชี้แนวทางปรับปรุงสภาพ

ของประเทศ

แต่การที่ครูสังคมศึกษาจะจัดการเรียนการสอน เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายของวิชาสังคมศึกษานั้นมิใช่เรื่องง่าย ครูสังคมศึกษาต้องประสบปัญหาในด้านการจัดการเรียนการสอนหลายอย่าง ดังที่ นพพร พานิชสุข (2526 : 23-30) สรุปปัญหาการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา 2 ประเด็นที่สำคัญคือ

1. ด้านอาจารย์ผู้สอน
2. ด้านนักเรียน

ด้านอาจารย์ผู้สอน จะพบว่ามีปัญหาหลายประการ ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1. ด้านวิธีสอน
2. ด้านหลักสูตร
3. ด้านแบบเรียน
4. ด้านอุปกรณ์การเรียน
5. ด้านสิ่งแวดล้อมรอบตัว

ด้านนักเรียน สรุปได้ดังนี้

1. ด้านความรู้สึกละทัศนคติของผู้เรียน
2. ด้านวิธีสอนจากอาจารย์ผู้สอน

นอกจากนี้ ประพนอม เดชชัย (2531 : 46-65) ได้กล่าวถึงปัญหาการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา ที่สำคัญดังนี้

1. ปัญหาการใช้หลักสูตร
2. ปัญหาการจัดกระบวนการเรียนการสอน
วิธีการสอนของครู
ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน
การใช้สื่อและแหล่งความรู้
ครูขาดความรู้เกี่ยวกับการวิเคราะห์หลักสูตร
การวัดและการประเมินผล
3. ปัญหาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางสังคม
4. ปัญหาการพัฒนามโนคติและหลักการในวิชาสังคมศึกษา
5. ปัญหาเกี่ยวกับคุณภาพของบุคลากร

จากปัญหาการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาดังกล่าว หากไม่ได้รับการแก้ไข อาจจะทำให้การเรียนการสอนวิชานี้ไม่บรรลุวัตถุประสงค์ วิธีแก้ปัญหายังหนึ่งที่จะช่วยให้ครูสังคมศึกษาจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพคือ การจัดการนิเทศวิชาสังคมศึกษาชั้นในโรงเรียน เพราะการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนมีจุดมุ่งหมาย เพื่อปรับปรุงส่งเสริมช่วยเหลือครูผู้สอนในการพัฒนาการเรียนการสอน

3.2 บทบาทของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศวิชาสังคมศึกษาในโรงเรียน

ในการนิเทศวิชาสังคมศึกษาในโรงเรียนนั้น ผู้มีหน้าที่นิเทศ ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน ตลอดจนบุคลากรในโรงเรียนซึ่งได้แก่ ผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการ หัวหน้าหมวดวิชาสังคมศึกษา และครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์ ดังที่ ฉลอง ปิ่นทอง (2527 : 15) วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์ (2530 : 90) และยุพิน พิพิธกุล (2533 : 119) กล่าวไว้คล้ายสอดคล้องกันว่า ผู้มีบทบาทในการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน ได้แก่

โรงเรียน

1. ผู้บริหารโรงเรียน ได้แก่ ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ หรือผู้อำนวยการ
2. ผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียน
3. หัวหน้าหมวดวิชา
4. ครูผู้สอนที่มีประสบการณ์ และความชำนาญ

นอกจากนี้พิน พิพิธกุล (2533 : 119) ได้มีความเห็นเพิ่มเติมในด้านผู้
 นิเทศสรุปได้ว่า นอกจากบุคลากรภายในโรงเรียน จะทำการนิเทศกันเองแล้ว ผู้นิเทศจาก
 ภายนอกโรงเรียน ได้แก่ ศึกษานิเทศก์ เขต ศึกษานิเทศก์ จังหวัด ศึกษานิเทศก์ อำเภอ ศึกษานิเทศก์
 และวิทยากร ก็มีบทบาทสำคัญในการนิเทศการศึกษาด้วยเช่นกัน

ดังนั้นอาจสรุปได้ว่า ผู้มีบทบาทในการนิเทศวิชาสังคมศึกษาในโรงเรียน
 แบ่งเป็น 2 ฝ่าย คือ

1. ผู้นิเทศจากภายในโรงเรียน ได้แก่ ผู้บริหาร ผู้ช่วยผู้บริหาร
 หัวหน้าหมวดสังคมศึกษา และครูสังคมศึกษาผู้มีประสบการณ์
2. ผู้นิเทศจากภายนอกโรงเรียน ได้แก่ ศึกษานิเทศก์ เขต ศึกษานิเทศก์
 จังหวัด ศึกษานิเทศก์ อำเภอ ศึกษานิเทศก์ และวิทยากร

สำหรับผู้นิเทศการศึกษาจากภายในโรงเรียนนั้น สามารถจำแนกบทบาทหน้าที่
 ได้ดังต่อไปนี้

1. ผู้บริหารโรงเรียน

ชาวี มณีศรี (2523 : 45-53) และฉลอง ปิ่นทอง (2527 :
 15-16) มีความเห็นสอดคล้องกันว่า กิจกรรมที่ผู้บริหารอาจจัดขึ้นภายในโรงเรียนมีดังต่อไปนี้

ก. การช่วยเหลือครูทางด้านวิชาการ และด้านบริหาร

1. ประชุมนิเทศครูใหม่
2. การจัดประชุมก่อนเปิดภาคเรียน
3. การสังเกตการสอนในชั้น
4. การเยี่ยมชั้นเรียนอื่น ๆ

5. การสาธิตการสอน
6. การให้คำปรึกษาหารือเป็นรายบุคคลหรือเป็นหมู่
7. การจัดประชุมปฏิบัติการ
8. การอบรมครู
9. การจัดสัมมนาครู
10. การจัดหาหนังสือที่มีคุณค่าทางวิชาการ
11. ปรับปรุงห้องสมุดให้ทันสมัย และแนะนำครูให้ใช้

ห้องสมุด

12. การจัดบริการวัสดุทัศนศึกษาแก่ครูเป็นอย่างดี และสนับสนุนให้ครูใช้อุปกรณ์เหล่านั้น

13. แนะนำให้ครูเข้าเป็นสมาชิกของสมาคมต่าง ๆ

14. สนับสนุนให้ครูศึกษาต่อ

นอกจากนี้ ชาร์ลี มณีศรี (2523 : 45-53) ได้เสนอบทบาทของผู้บริหารในด้านอื่น ๆ ไว้ว่า

ข. การช่วยเหลือในด้านปัญหาส่วนตัว ได้แก่ การสอดส่องดูแลทุกข์สุขของครูในปกครอง มีความเป็นกันเองและมีมนุษยสัมพันธ์ดีจนกระทั่งครูสามารถปรึกษาด้วยทั้งในด้านส่วนตัว ปัญหาในการทำงาน ตลอดจนการเข้ากับเพื่อนร่วมงาน

ค. การสร้างขวัญ (Morale) ของคณะครูในโรงเรียน ได้แก่

1. ช่วยให้ครูในโรงเรียนมีความรู้เกี่ยวกับวิชาการ

ทำงานการบริหารและดำเนินการสอนอย่างเพียงพอ

2. จัดสภาพการทำงานให้ดี สะดวกสบาย เป็นสุข
3. ช่วยให้ครูมีความอบอุ่น สามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคม

อย่างเป็นสุข ไม่น้อยหน้าหรือต่ำต้อย

4. เป็นที่ปรึกษาที่ดีของครูได้ทุกโอกาส
5. สร้างลักษณะเป็นผู้นำให้กับครู เปิดโอกาสให้ครูได้

ทำงานที่ใช้ความคิดริเริ่มของตัวเองมาก

6. พยายามให้ครูรู้สึกว่าคุณมีความสำคัญ เป็นส่วนหนึ่งของหมู่คณะ เป็นที่ยอมรับของผู้บังคับบัญชา และเพื่อนร่วมงานโดยทั่วไป

7. ครูใหญ่ควรเป็นผู้มีจิตใจกว้างขวาง ยอมรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่าง ๆ ของครู

8. ช่วยให้ครูมีความสำเร็จในการงาน มีความเจริญงอกงาม

9. ให้ครูมีส่วนร่วมในการวางนโยบาย

10. ให้ครูได้มีความรู้สึกนับถือตนเอง ไม่รู้สึกว่าได้รับการหลอหลวง เกียรติหรือเหยียดหยามหรือรู้สึกด้อย

11. การดำเนินงานต่าง ๆ ในโรงเรียนควรเป็นแบบประชาธิปไตย

12. ครูใหญ่ควรมีความยุติธรรมต่อครูทุกคน

ง. การประเมินผลการปฏิบัติงานของโรงเรียน ซึ่งอาจกระทำได้นี้

1. จัดรับฟังความคิดเห็นของครูภายในโรงเรียน

2. จัดให้มีการอภิปรายปัญหาต่าง ๆ ของโรงเรียน

3. จัดให้มีกล่องรับฟังความคิดเห็นของนักเรียน

4. จัดให้มีการวิจัยเชิงปฏิบัติต่าง ๆ

5. ช่วยให้คุณประเมินผลการสอนของตนเอง

6. ช่วยให้คุณรู้จักประเมินผลการเรียนและความก้าวหน้า

ของนักเรียน

เมธี ปิลันธานนท์ (2525 : 216-217) กล่าวถึง หน้าที่หลักของผู้บริหารเกี่ยวกับการนิเทศการศึกษา ดังนี้

1. ช่วยครูในการปรับปรุงการสอน

ของโรงเรียน

- 1.1 ให้ครูเข้าใจเป้าประสงค์และแผนกำหนดการปฏิบัติงาน

หลักสูตร

- 1.2 ช่วยครูจัดทำแผนการสอนและทำความเข้าใจในเรื่อง

- 1.3 ช่วยครูในการปรับปรุงวิธีสอน
- 1.4 กระตุ้นและส่งเสริมให้ครูได้ประเมินผลตนเองในเรื่องการวางแผนการสอนและการใช้วัสดุอุปกรณ์

- 1.5 ช่วยครูในการผลิตและใช้สื่อการสอน
- 1.6 ช่วยครูในเรื่องวินัยของนักเรียนและสัมพันธภาพกับผู้ปกครอง

- 1.7 พัฒนาความรู้ ความมั่นใจ และความรู้ลึกซึ้งของครู
2. ช่วยให้ครูเข้าใจเด็ก ให้รู้ถึงความแตกต่างของเด็กทั้งในด้านร่างกาย อารมณ์ สติปัญญา และอัตราการเจริญเติบโต รวมทั้งเข้าใจการเปลี่ยนแปลงในเรื่องความสนใจ ความพร้อมในการเรียนรู้ของเด็ก รวมทั้งใช้วิธีการนิเทศที่เหมาะสม

3. ใช้บุคลากรที่มีความชำนาญงานเฉพาะอย่างให้เกิดประโยชน์สูงสุด ความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิชาการทำให้บุคคลมีความชำนาญเฉพาะอย่างยิ่งขึ้น ผู้บริหารโรงเรียนจึงต้องรับผิดชอบในการสร้างความมั่นใจว่าครูและนักเรียนจะได้รับประโยชน์จากการปฏิบัติงานและการรับบริการจากผู้ชำนาญพิเศษเท่านั้น

4. ปรับปรุงหลักสูตร ผู้บริหารต้องถือว่า งานปรับปรุงหลักสูตรเป็นงานเบื้องต้นในการบริหารการจัดการหลักสูตรการเรียนการสอน เพื่อให้เด็กสามารถพัฒนาศักยภาพในตัวให้ถึงขีดสุด และขณะเดียวกันผู้บริหารต้องสร้างบรรยากาศในสถานศึกษาเพื่อกระตุ้นให้เกิดการทดลองในแนวคิดใหม่ ๆ และเทคนิคการสอนใหม่ ๆ เป็นต้น

ฉลอง ปิ่นทอง (2527 : 15-16) ได้สรุปความรับผิดชอบในด้าน
การนิเทศการศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนไว้ดังนี้คือ

1. ช่วยครูแต่ละคนทำการสอนให้ได้ผลดี ส่งเสริมให้ครูมีความเจริญงอกงามในอาชีพ

2. เป็นผู้ประสานงานและให้บริการแก่ครูทุกคนในด้านการสอน คือ ต้องช่วยเหลือครูในด้านเนื้อหาที่จะสอน วิธีสอน การใช้อุปกรณ์ การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ตลอดจนการวัดผล

3. ทำหน้าที่เป็นวิทยากรที่ดีของครูให้ทุกโอกาส คือ สามารถให้คำปรึกษาแนะนำ ชี้แจง หรือชี้แหล่งวิทยากรที่เหมาะสมให้ครู

4. ประเมินผลการเรียนการสอนและ โปรแกรมของ โรงเรียนทั้งหมด กิจกรรมการนิเทศที่ผู้บริหารโรงเรียนจัดขึ้นภายในโรงเรียนมีดังต่อไปนี้

1. การประชุมนิเทศครูใหม่
2. การจัดประชุมก่อนเปิดภาคเรียน
3. การสังเกตการสอนในชั้น
4. การเยี่ยมชั้นเรียน
5. การสาธิตการสอน
6. การนิเทศด้วยการให้คำปรึกษาหารือเป็นรายบุคคลหรือเป็นหมู่
7. การประชุมปฏิบัติการต่าง ๆ
8. การจัดสัมมนาครู
9. การจัดนิเทศเป็นคณะ (The Supervisory team)
10. การให้ไปฝึกงาน

เฉลิม อุตกฤษฎ์ (2531 : 40) กล่าวถึงหน้าที่ของผู้บริหารการศึกษาในสถานศึกษาในด้านการนิเทศการศึกษา ดังนี้

1. ส่งเสริมให้ครูมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน
2. ร่วมประชุมวางแผนการจัดการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนกับผู้นิเทศและครู โดยอยู่ในฐานะประธานของคณะทำงาน
3. พิจารณาอนุมัติโครงการนิเทศภายในโรงเรียนที่สอดคล้องกับนโยบายและแผนงานของโรงเรียน

4. เป็นผู้ให้การสนับสนุนทั้งด้านวัสดุอุปกรณ์ งบประมาณ ช่างและกำลังใจ แก่ผู้ดำเนินโครงการ

5. ให้คำแนะนำ ให้คำปรึกษา และเป็นวิทยากรที่ดีกับผู้นิเทศภายในโรงเรียนและครู

6. ช่วยเหลือและส่งเสริมให้ครูมีความรู้และมีความเจริญก้าวหน้าในวิชาชีพ

7. ใช้เทคนิคการบริการมาช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการนิเทศงาน

วิชาการภายในโรงเรียน

8. นิเทศ ติดตาม และประเมินผลการจัดการนิเทศการศึกษาภายใน

โรงเรียน

Mark, Emery และ Joyce (1979 : 101-102) กล่าวถึงหน้าที่ของผู้บริหารการศึกษาในด้านการนิเทศการศึกษาดังนี้

1. ช่วยเหลือครูในการวางแผนการสอน และสังเกตการสอนของครู

2. ประมุขนิเทศแนะนำครูใหม่

3. ทำงานร่วมกับกลุ่มครู และครูเกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอน

4. ช่วยให้ครูจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับแต่ละบุคคล

5. เป็นผู้นำในการจัดประชุมครู

6. ช่วยในการเลือกเครื่องมือใช้และอุปกรณ์ต่าง ๆ

7. จัดให้มีการประสานงานโดยการนิเทศ

จะเห็นได้ว่าผู้บริหารโรงเรียนมีความสำคัญต่อการจัดการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนเป็นอย่างยิ่ง เพราะผู้บริหารมีบทบาททั้งเป็นผู้ให้การนิเทศ และผู้สนับสนุนการนิเทศ เพื่อให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพสูงขึ้น ประสพผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา

2. ผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการ

ผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการ เป็นผู้ทำหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงต่องาน

วิชาการของโรงเรียน ฉลอง ปิ่นทอง (2527 : 17) ได้กล่าวถึงบทบาทในการนิเทศของผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการ ดังนี้

1. ประสานงานให้หัวหน้าหมวดวิชาต่าง ๆ จัดทำประมวลการสอน ตลอดจนกำหนดวัตถุประสงค์และประเมินผล
2. อำนวยความสะดวกในการทำงานของครู นับตั้งแต่การจัดหาวัสดุอุปกรณ์การสอนแบบเรียน และหนังสือค้นคว้าต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยให้ครูมีความรู้และทำงานได้ดียิ่งขึ้น
3. จัดให้มีศูนย์วิชาการของโรงเรียนขึ้น โดยศูนย์วิชาการนี้จะรวบรวมวัสดุอุปกรณ์หนังสือค้นคว้า และคู่มือในการสอนต่าง ๆ เช่น หลักสูตร แบบเรียน โครงการสอนทุกหมวดวิชาหรือทุกสายวิชาไว้ในแห่งเดียวกัน ซึ่งจะสะดวกในการให้บริการแก่ครูเป็นอย่างดี
4. การประเมินผลและวิจัย จะต้องสร้างหรือหาเครื่องมือ และวิธีการในการสอนและวัดความรู้ลึก และคุณลักษณะต่าง ๆ ด้วย เพื่อจะได้ทราบว่า การดำเนินงานการเรียนการสอนมีจุดบกพร่องตรงไหน เพื่อจะได้แก้ไขได้ตรงจุด
5. เชิญวิทยากรมาให้ความรู้ในเรื่องที่เป็นเทคนิคใหม่ ๆ ที่ครูในโรงเรียนไม่รู้

เฉลิม อุตกฤษณ์ (2531 : 41-42) ได้สรุป หน้าที่ของผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการในการนิเทศการศึกษาไว้ดังนี้

1. ร่วมวางแผนและวิเคราะห์โครงการนิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียน
2. รวบรวมโครงการและจัดทำแผนงานนิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียน
3. ประสานงานกับศึกษานิเทศก์กลุ่มโรงเรียน และแหล่งวิทยาการต่าง ๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียน
4. นิเทศติดตาม และประเมินผล และควบคุมคุณภาพการดำเนินงาน

โครงการนิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียนทุกโครงการ

5. บริการ สนับสนุน อำนวยความสะดวก บำรุงขวัญและกำลังใจ
อย่างสม่ำเสมอ แก่บุคลากรผู้ดำเนินโครงการแต่ละโครงการ
6. ทำสถิติหรือเก็บข้อมูลแสดงความก้าวหน้าทางวิชาการเป็นรายเดือน
รายภาคเรียน และรายปี

นอกจากนี้ ยุพิน พิพิธกุล (2533 : 121) ได้กล่าวถึงหน้าที่ของผู้ช่วย
ผู้บริหารฝ่ายวิชาการในการนิเทศการศึกษาแบบเข้าถึงครูเป็นรายบุคคล และเป็นการแสดงความ
รู้ความสามารถและสร้างศรัทธาได้อย่างแท้จริง ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

1. นิเทศในด้านการจัดทำโครงการสอน แผนการสอนระยะยาว
และระยะสั้น ทำคู่มือครูรายคาบ
2. อำนวยความสะดวกในการจัดหาสื่อการเรียนการสอน
3. สังเกตการสอนในชั้นเรียน
4. แสดงการสอน
5. นิเทศเกี่ยวกับการเลือกใช้วิธีสอน สื่อการเรียนการสอน
6. นิเทศเกี่ยวกับการประเมินผลและการวิจัย
7. เชิญวิทยากรมาให้ความรู้แก่ครู

ฯลฯ

3. หัวหน้าหมวดวิชา

หัวหน้าหมวดวิชา เป็นผู้ทำงานใกล้ชิดกับครูในหมวดวิชามากที่สุด จึง
เป็นผู้รู้ปัญหา และความต้องการของครูในหมวดวิชาเป็นอย่างดี อาคม จันทสุนทร (อ้างถึง
ในเอกสารการสัมมนาของนิสิตปริญญาโท ภาควิชาบริหารการศึกษา 2527 : 33-36) ชี้ให้เห็น
ถึงความสำคัญของหัวหน้าหมวดวิชาในการนิเทศภายในโรงเรียนว่า การนิเทศที่ดีและที่ได้
ผล จะเกิดขึ้นเมื่อผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศมีความใกล้ชิดกันมีกิจกรรมนิเทศอยู่เสมอ หัวหน้า
หมวดวิชาเป็นผู้บริหารระดับแรกของครู และถ้าดูงานในความรับผิดชอบของหัวหน้าหมวดวิชา

แล้วจะเห็นว่าหัวหน้าหมวดวิชา ก็คือผู้นิเทศของครูที่ชัดเจนที่สุด บทบาทหน้าที่ของหัวหน้าหมวดวิชาในการนิเทศมีดังต่อไปนี้

1. การตรวจสอบวินัจฉัย ผลการทำงานและวิธีการสอนของครู เพื่อให้รู้จักจุดปัญหาจุดที่จะต้องปรับปรุง อาจใช้วิธีการและเครื่องมือวัดต่าง ๆ กัน เช่น เทคนิค หรือเครื่องมือสังเกตการสอน ข้อทดสอบผลสัมฤทธิ์ ข้อทดสอบความสามารถด้านต่าง ๆ ของนักเรียน แบบวัดทัศนคติ เครื่องตรวจผลงานต่าง ๆ เมื่อได้ผล การวัดแล้วนำมาวินิจฉัยร่วมกับครู ผู้รับการนิเทศแล้วปรึกษาหารือการแก้ปัญหา นั้น เช่น อาจช่วยกันหรือคิดวิธีสอนใหม่ ๆ นำมาปฏิบัติพร้อมกับตรวจสอบผลอยู่ตลอดเวลาจนได้ผลสูงขึ้น

2. การให้ความรู้ หัวหน้าหมวดวิชาจะใช้การนิเทศ โดยให้ความรู้แก่ครูได้ในหลายอย่าง เช่น

การให้คำแนะนำ โดยอาจจะเชิญครูมาแล้วแนะนำ ชี้ทางให้ เช่น อาจจะบอกเทคนิคการสอน การวัดผล หรือการทำและใช้อุปกรณ์แก่ครูในสายวิชาของตนหรือคอยช่วยเหลือ ให้คำปรึกษาหารือแก่ครูที่มีปัญหาในการปฏิบัติงาน

การประชุมปรึกษาหารือ อาจจะเป็นการประชุมตามปกติ ซึ่งเป็นการแลกเปลี่ยนความรู้และความคิดเห็นกัน หรือหารือให้ได้วิธีการใดวิธีหนึ่งไปใช้ในการปฏิบัติงานของครู

การจัดอบรม เป็นการให้ความรู้แก่ครูทั้งกลุ่ม หัวหน้าหมวดวิชาอาจเสนอให้ครูใหญ่อนุญาตให้จัดการอบรม โดยเชิญวิทยากรมาให้ความรู้ทั้งทฤษฎีและปฏิบัติหรือจัดประชุมสัมมนา เพื่อหาแนวทางแก้ปัญหาต่าง ๆ หรือการจัดประชุมปฏิบัติงานเพื่อให้ครูช่วยกันคิด และทำสื่อการเรียนต่าง ๆ เช่น คู่มือครู โครงการสอน วัสดุอุปกรณ์ เป็นต้น

การปฐมนิเทศ คือการจัดกิจกรรมให้ครูซึ่งเข้ารับงานใหม่ได้เรียนรู้งานในหน้าที่ ได้ด้วยความสะดวกและบังเกิดความสบายใจในการปฏิบัติงาน หัวหน้าสายวิชาอาจจะต้องแนะนำงานในหน้าที่ของครูที่มาใหม่ หรือมีกิจกรรมร่วมกับครูที่มีอยู่เดิมในสายนั้นในด้านต่าง ๆ เพื่อจะได้ปรับตัวให้เข้ากลุ่มได้เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ จากกลุ่ม

การใช้เอกสารให้ความรู้ วิธีนี้เป็นการให้ความรู้ที่ทำได้ง่าย

หัวหน้าหมวดวิชาอาจจะผลิตเอกสาร โดยการเขียนเองหรือหาซื้อเขียนของคนอื่น ๆ แล้วให้ครูในสายของตนไปศึกษา ซึ่งอาจจะรวมทั้งการหาหนังสือ เอกสารจากที่ต่าง ๆ มาให้ครูได้อ่าน ซึ่งเป็นการศึกษาให้ความรู้แก่ครู โดยที่ประหยัดเวลาไม่ต้องไปแนะนำชี้แจงด้วยตนเอง

การหาวิทยากรมาให้ความรู้ เช่น เชิญศึกษานิเทศก์ เจ้าหน้าที่ฝ่ายวิชาการ หรือผู้เชี่ยวชาญในสาขาต่าง ๆ มาให้ความรู้เป็นครั้งคราว

3. การทำให้ดู หรือการสาธิต หัวหน้าหมวดวิชาอาจจะนิเทศครูในหมวดวิชา โดยการทำให้ดูหรือแสดงให้ดู ซึ่งอาจจะทำเองหรือหาผู้อื่นมาทำให้ดู เช่น การสาธิตการสอน สาธิตการใช้เครื่องมือ การปฏิบัติบางอย่างให้ดู เป็นตัวอย่าง เป็นต้น

4. การพาไปดูงาน โดยหัวหน้าหมวดวิชาอาจขออนุญาตภาคครูในหมวดวิชาไปชมกิจการหรือการดำเนินงานอีกโรงเรียนหนึ่ง ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยเฉพาะหรือพาไปดูการแสดง การจัดนิทรรศการ หรือกิจการที่มีประโยชน์ต่อการดำเนินงานในสายวิชา

5. การประสานงานให้ร่วมกันทำงาน หัวหน้าหมวดวิชามีฐานะเป็นผู้ประสานงานเพื่อให้ครูในหมวดวิชาได้ร่วมกันทำงานเพื่อส่วนรวม เช่น ให้ช่วยกันทำคู่มือการสอน โดยผู้นิเทศเป็นศูนย์กลางของความร่วมมือนั้น หรืออาจจะเป็นผู้ศูนย์กลางในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ระหว่างคนในกลุ่ม เช่น นำเอาความคิดหรือวิธีการที่ดีจากคนหนึ่ง ไปให้อีกคนหนึ่ง ได้ทราบ และได้ใช้ให้เป็นประโยชน์

6. การบริการทางด้านวิชาการ การนิเทศโดยการบริการในด้านวัสดุ การเรียนการสอน และแหล่งวิชาที่จะเป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนนั้น เป็นหน้าที่ของหัวหน้าหมวดวิชา ซึ่งเป็นผู้นิเทศในโรงเรียนอยู่แล้ว การบริการดังกล่าวเป็นการจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกในการทำงานของครู นับตั้งแต่วัสดุอุปกรณ์การสอน คือ โครงการสอน แบบเรียนและหนังสือค้นคว้าต่าง ๆ การนิเทศโดยวิธีนี้จะช่วยให้ครูมีความพอใจอย่างมากในการทำงานให้ได้ผลดีนั้น โรงเรียนอาจจัดให้มีห้องศูนย์วิชาการของโรงเรียน เป็นแหล่งบริการทางด้านวิชาการขั้นก็ได้ ศูนย์วิชาการนี้จะรวมวัสดุอุปกรณ์ หนังสือค้นคว้า และคู่มือในการสอนต่าง ๆ เช่น หลักสูตร แบบเรียน โครงการสอน ทุกหมวดหรือสายวิชาไว้ในที่แห่ง

เดียวกัน ซึ่งอาจจะสะดวกในการให้บริการแก่ครูเป็นอย่างดี

7. การวิจัยเชิงปฏิบัติ โดยหัวหน้าหมวดวิชาอาจจะทำงานวิจัยง่าย ๆ ในหมวดวิชาเพื่อศึกษาให้เข้าใจปัญหาใดปัญหาหนึ่งในการปฏิบัติงาน เช่น อะไรเป็นสาเหตุให้นักเรียนเรียนอ่อนในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือมีอะไรบ้างที่จะทำให้เด็กสนใจเรียนในเรื่องบางเรื่อง ได้ดีขึ้น หรือเปรียบเทียบวิธีสอนหรือสื่อการเรียน ว่าชนิดใดดีกว่ากัน โดยการหาข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ในโรงเรียนนั้น เมื่อได้ผลดีนำมาพิจารณา อภิปราย เพื่อนำผลการวิจัยไปใช้เป็นประโยชน์ในการปรับปรุงการเรียนการสอนต่อไป

8. การจัดกิจกรรมกระตุ้นให้ปฏิบัติงานเข้มแข็งขึ้น หัวหน้าหมวดวิชาอาจจะใช้วิธีการประกวดและการแข่งขันในด้านต่าง ๆ เป็นการกระตุ้นให้ครูกระตุ้นหรือรื้อฟื้นในการปฏิบัติงาน เช่น การประกวดผลงานของนักเรียน ประกวดการทำเครื่องมือ อุปกรณ์ หรือประกวดการสอนหรืออาจจะเป็นการกระตุ้น โดยการจัดแสดงผลงานการจัดนิทรรศการเกี่ยวกับงานของสายให้ผู้อื่นมาชม รวมทั้งการรู้จักชมเชยให้รางวัลต่าง ๆ แก่ผู้ปฏิบัติงานได้ ผลก็นับว่าเป็นการกระตุ้นให้เกิดกำลังใจทำให้ปฏิบัติงานเข้มแข็งขึ้น ซึ่งเป็นเทคนิคอย่างหนึ่งของงานนิเทศการศึกษา

9. การให้ไปฝึกงาน หัวหน้าหมวดวิชาอาจจัดส่งครูในหมวดวิชาไปฝึกงานในที่ต่าง ๆ เพื่อให้สามารถกลับมาทำงานให้ได้ผลดี เช่น ส่งครูไปฝึกงานการดำเนินการเกี่ยวกับการจัดห้องสังคมศึกษาในอีกโรงเรียนหนึ่ง การจัดส่งไปฝึกงานก็นับว่าเป็นการนิเทศอย่างหนึ่ง

10. การทำให้เกิดความเข้าใจกัน หัวหน้าหมวดวิชาจะต้องทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน ในระหว่างคนในกลุ่มที่ปฏิบัติงานและให้เกิดความเข้าใจระหว่างคนในกลุ่มกับคนอื่น ๆ โดยเฉพาะผู้บริหารด้วย กิจกรรมที่จะช่วยให้เกิดความเข้าใจอันนี้ ก็นับว่าเป็นการนิเทศอย่างหนึ่ง กิจกรรมในเรื่องนี้อาจเป็นการจัดให้มีบรรยากาศที่ดีในการทำงานร่วมกัน การอำนวยความสะดวก และบำรุงขวัญแก่ครูในหมวดวิชา การจัดกิจกรรมสันทนาการร่วมกันและการประชาสัมพันธ์บุคคล และงานในหมวดให้คนในหมวดเข้าใจกันเอง รวมทั้งให้คนอื่นเข้าใจด้วย การทำให้เกิดความเข้าใจกันนี้จะ เป็นผลที่

สะท้อนไปถึงความร่วมมือกันในการดำเนินงานของส่วนรวม และทำให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพดี

สันต์ ธรรมบำรุง (2526 : 74-75) ฉลอง ปิ่นทอง (2527 : 17) และ วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์ (2530 : 99) กล่าวถึงบทบาทของหัวหน้าหมวดวิชาในการนิเทศการสอนไว้ดังนี้คือ

1. ประชุมนิเทศครูใหม่หรือครูที่ย้ายมาใหม่
2. สาธิตการสอนที่มีประสิทธิภาพ
3. ให้คำปรึกษา หรือให้คำแนะนำเมื่อครู-อาจารย์มาขอรับคำแนะนำ
4. ให้คำแนะนำและร่วมมือ ร่วมมือกับครูในหมวดวิชาในการจัดทำ

โครงการสอน แผนการสอน ตลอดจนทำการประเมินผลการเรียนการสอน

5. จัดให้มีการประชุมครูภายในหมวดวิชา หรือให้ครูได้พบปะกันเป็นประจำเพื่อทราบข้อปัญหาที่เกิดขึ้น และเพื่อการปรับปรุงการเรียนการสอน

นอกจากนี้ สันต์ ธรรมบำรุง (2526 : 74-75) ได้กล่าวถึงบทบาทของหัวหน้าหมวดวิชาในการนิเทศการสอนเพิ่มเติมดังนี้

1. คอยตักเตือนหรือสนับสนุนให้ครูเห็นความเจริญของงานในวิชาชีพ
2. หาข้อมูลและวัสดุอุปกรณ์ ซึ่งจะนำมาปรับปรุงการสอนให้ดีขึ้น
3. สร้างขวัญหรือกำลังใจแก่ครู เพื่อให้ครูทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ
4. เข้าเยี่ยมชั้นเรียน แนะนำแหล่งความรู้เฉพาะวิชาให้ครูในหมวดวิชา
5. สนับสนุนให้ครูในหมวดวิชามีผลงานในด้านการค้นคว้าวิชา

ฉลอง ปิ่นทอง (2527 : 17) ได้แนะนำเพิ่มเติมดังนี้

1. พาคครูในหมวดวิชาไปชมกิจการหรือการดำเนินงานของโรงเรียนอื่นในเรื่องที่ครูในหมวดวิชามีความสนใจ หรือพาไปดูการแสดง การจัดนิทรรศการหรือกิจการที่มีประโยชน์ต่อการดำเนินงานในหมวดวิชานั้น ๆ

2. ประสานงานให้ครูในหมวดวิชาได้ร่วมกันทำงานเพื่อส่วนรวม เช่น ช่วยกันทำคู่มือการสอน

วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์ (2530 : 99) กล่าวถึงบทบาทของหัวหน้าหมวดวิชาในการนิเทศเพิ่มเติมสรุปได้ดังนี้คือ

1. แนะนำครูในหมวดวิชาในการนำหลักสูตรไปใช้
2. จัดหาหนังสือประกอบและหนังสืออ้างอิงให้ครูได้ศึกษา
3. จัดให้มีการสอนแทนกรณีที่ครูป่วยหรือลา
4. จัดทำรายชื่อนหนังสือหรือวารสารที่เป็นประโยชน์ต่อครู หรือร่วมมือกับครูบรรณารักษ์ ในการจัดหาหนังสือเข้าห้องสมุดให้เหมาะสมกับหมวดวิชา
5. ร่วมกับครูในหมวดวิชาจัดกิจกรรมนักเรียน
6. ติดต่อกับวิทยากรหรือผู้ทรงคุณวุฒิให้มาบรรยาย อภิปราย ชี้แจง หรือแนะนำแก่ครูและนักเรียน
7. มอบหมายงานและแบ่งงานสอนให้ครูตามความถนัด และความสามารถ
8. รับฟังความคิดเห็นของผู้บริหารและครูในการจัดดำเนินงาน

นอกจากนี้ ยุพิน พิพิธกุล (2533 : 121-122) กล่าวถึงบทบาทของหัวหน้าหมวดวิชาในการนิเทศการเรียนการสอนไว้ดังต่อไปนี้

1. นิเทศในด้านการนำแผนการสอนระยะสั้นและระยะยาว การทำคู่มือครูรายคาบ
2. สังเกตการสอนทั่วไป
3. นิเทศแบบคลินิก
4. แสดงการสอน
5. จัดหาและสร้างสื่อการเรียนการสอน
6. การประชุมอบรม สัมมนา ปฏิบัติการ
7. การจัดป้ายนิเทศ
8. การให้คำปรึกษาเป็นกลุ่มหรือรายบุคคล

9. การจัดหาเอกสารและบอกแหล่งวิชาการ
10. การพาครูไปศึกษางานในโรงเรียนต่าง ๆ
11. การเชิญวิทยากรมาบรรยาย
12. การจัดกิจกรรมและนิทรรศการ
13. การจัดกิจกรรมชุมนุม
14. การเลือกใช้สื่อการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับเนื้อหา
15. การเลือกใช้วิธีการสอนให้สอดคล้องกับเนื้อหา
16. การสอดแทรกความรู้ด้านจริยธรรมและความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม

ในการสอน

17. การวัดและประเมินผล
18. การทำวิจัยติดตามผลการเรียนการสอน
19. การทำวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน
20. การจัดโปรแกรมพิเศษสำหรับนักเรียนเก่งและอ่อน

4. ครูผู้สอน

ครูเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่สุดที่จะบันดาลให้การนิเทศภายในโรงเรียนเกิดสัมฤทธิ์ผลได้ เพราะครูเป็นผู้ปฏิบัติ ย่อมจะทราบปัญหาต่าง ๆ ได้ดี ถ้าปราศจากการร่วมมือร่วมใจจากครูแล้ว การนิเทศจะไม่บังเกิดผล ครูควรมีบทบาทในการนิเทศภายในโรงเรียนดังต่อไปนี้

1. ยอมรับบทบาทของผู้นิเทศ โดยยอมรับฟังความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และนำข้อนิเทศไปปฏิบัติให้เกิดผล
2. มีความสนใจ ความต้องการ และความกระตือรือร้นต่อการปรับปรุงการเรียนการสอน
3. ให้ความร่วมมือในการนิเทศ เช่น ร่วมเป็นวิทยากรสาธิตการสอน ร่วมอภิปราย แสดงความคิดเห็น และให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการนิเทศแก่ผู้นิเทศ

4. ร่วมปรึกษากับผู้บริหารและผู้นิเทศในการหาแนวทางแก้ปัญหาและพัฒนางานวิชาภายในโรงเรียน

5. เป็นผู้นิเทศในเรื่องที่ถนัดหรือมีความชำนาญพิเศษตามที่ได้รับมอบหมาย

สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา (2522 : 17-22) ได้กำหนดงานด้านการนิเทศการศึกษาของครู-อาจารย์ โดยแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบตามตำแหน่งทางวิชาการดังนี้

ตำแหน่งอาจารย์ 1 มีหน้าที่และความรับผิดชอบในด้านการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน โดยจะต้องเป็นที่ปรึกษา ให้ความรู้ เป็นผู้นำ หรือร่วมกิจกรรมของสังคมศึกษาค้นคว้า วิจัย วิเคราะห์ นิเทศ หรือช่วยนิเทศ รวบรวมวิทยาการ และประสบการณ์ใหม่ ๆ เพื่อนำมาปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น หรือปฏิบัติงานให้บริการทางการศึกษาหรือการส่งเสริมการเรียนการสอน

ตำแหน่งอาจารย์ 2 มีหน้าที่และความรับผิดชอบในด้านการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน โดยจะต้องรับผิดชอบในกระบวนการเรียนการสอน เช่น การจัดทำโครงการสอน การเตรียมการสอน การวัดผลและประเมินผล เป็นที่ปรึกษาของผู้บริหารหรือหัวหน้าหน่วยงานในด้านการปรับปรุงการเรียนการสอน ฝึกอบรมครูประจำการ ร่วมมือประสานงานกับฝ่ายวิชาการของสถานศึกษา หรือหน่วยงานอื่น ให้บริการแก่สังคมในด้านต่าง ๆ เช่น เป็นที่ปรึกษา ให้ความรู้ เป็นผู้นำ หรือร่วมกิจกรรมของสังคม ศึกษา ค้นคว้า วิเคราะห์ และนิเทศในสาขาที่รับผิดชอบ รวบรวมวิทยาการ และประสบการณ์ใหม่ ๆ และนำมาปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ส่งเสริมการเรียนการสอน

ตำแหน่งอาจารย์ 3 มีหน้าที่ และความรับผิดชอบในด้านการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน โดยจะต้องรับผิดชอบในกระบวนการเรียนการสอน เช่น การจัดทำโครงการสอน การเตรียมการสอน การวัดผลประเมินผล การให้คำแนะนำ และแนะแนวการศึกษา ให้คำปรึกษาแก่ครู อาจารย์ในสาขาวิชาที่รับผิดชอบ เป็นที่ปรึกษาของผู้บริหารหรือหัวหน้าหน่วยงาน ในด้านการปรับปรุงการเรียนการสอน ฝึกอบรมครูประจำการ เป็นที่ปรึกษาให้ความรู้ เป็นผู้นำหรือร่วมกิจกรรมของสังคม ศึกษา ค้นคว้า วิจัย วิเคราะห์ และนิเทศใน

สาขาวิชาที่รับผิดชอบ รวบรวมวิทยาการ และประสบการณ์ใหม่ ๆ หรือเรียบเรียงตำราออก
เผยแพร่ และปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และส่งเสริมการเรียนการสอน
เช่น การวางแผน และควบคุมดูแล การจัดหา ผลิตและบำรุงรักษาวัสดุอุปกรณ์ทางการศึกษา

ฉลง ปันทอง (2527 : 17) ยังได้กล่าวถึงบทบาทของครูในการนิเทศ
ภายใน ไว้ดังนี้

1. การก่อให้เกิดการนิเทศการศึกษา
 - 1.1 มีความสนใจ ความต้องการ และกระตือรือร้นต่อการ
ปรับปรุงการเรียนการสอน
 - 1.2 รู้จักสภาพการเรียนการสอนในโรงเรียนเป็นอย่างดี และ
ให้ผู้มีหน้าที่นิเทศ และผู้บริหารทราบข้อเท็จจริง
 - 1.3 มีความจริงใจและตั้งใจปฏิบัติการสอนเป็นอย่างดี
2. การให้ความร่วมมือในการนิเทศ
 - 2.1 มีความรับผิดชอบงาน
 - 2.2 มีความเอาใจใส่และตั้งใจปฏิบัติงาน
3. การร่วมนิเทศการศึกษา
 - 3.1 การสาธิตการสอน เพราะรู้วิธีสอนและสอนได้ดีอยู่แล้ว
 - 3.2 ร่วมเป็นวิทยากรให้การอบรมครูในเรื่องที่ตนรู้และชำนาญ
 - 3.3 ร่วมอภิปรายให้ความเห็นในการแก้ปัญหาต่าง ๆ
 - 3.4 ช่วยทำความเข้าใจให้แก่ครูอื่น ๆ
4. การเป็นผู้นิเทศการศึกษา การมอบหมายให้ครูทำการนิเทศจะมีผลดังนี้
 - 4.1 ทำให้นิเทศได้ทั่วถึง
 - 4.2 นิเทศได้ตรงตามความต้องการของโรงเรียน
 - 4.3 ลงทุนน้อย

เป็นพิเศษ

3.3 กิจกรรมการนิเทศวิชาสังคมศึกษา

การนิเทศวิชาสังคมศึกษาจะประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งได้หรือไม่ นั้น ส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับกิจกรรมการนิเทศที่เลือกใช้ การจัดกิจกรรมการนิเทศเพื่อให้เกิดประโยชน์ต้องรู้จักเลือกใช้กิจกรรมการนิเทศ ให้เหมาะสมกับงานนิเทศแต่ละอย่าง เพราะกิจกรรมการนิเทศเป็นแนวปฏิบัติในลักษณะต่าง ๆ กันของแต่ละงานนิเทศ ดังนั้นผู้นิเทศวิชาสังคมศึกษาจึงมีความจำเป็นที่จะต้องรู้และเลือกใช้กิจกรรมให้เหมาะสม

นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์ (2525 : 266-270) ได้เสนอวิธีปฏิบัติเพื่อการนิเทศการศึกษา ที่ผู้บริหารและผู้ที่ทำหน้าที่นิเทศควรจัดให้มีขึ้นอย่างง่ายในสังคมไทย คือ

1. การจัดปฐมนิเทศครูใหม่ เพื่อให้ทราบปรัชญา วัตถุประสงค์ ประวัติความเป็นมาของโรงเรียน สภาพชุมชน ระบบต่าง ๆ ของโรงเรียน
2. จัดให้มีบริการทางการสอน เช่น การแนะนำให้ใช้หรือผลิตสื่อการสอน แนะนำชั้นแหล่งวัสดุและวิทยากรภายนอก
3. จัดให้ครูใหม่สังเกตการสอนครูอาวุโสที่มีประสบการณ์ และมี ความสามารถเชี่ยวชาญในการสอน
4. สังเกตการสอนในชั้นเรียน เพื่อช่วยเหลือครู มิใช่เป็นการจับผิด
5. ให้ครูได้เยี่ยมเยียนดูการสอน และดูงานของโรงเรียนอื่น
6. ให้ครูได้เยี่ยมเยียนดูการสอน ของครูในชั้นอื่น ไม่ว่าจะระดับ เดียวกันหรือต่างระดับ
7. เปิดโอกาสให้ครูได้ดูการสาธิตการสอนจากผู้เชี่ยวชาญหรือครู ด้วยกันเอง
8. ให้กลุ่มโรงเรียนได้ใช้ประโยชน์ของการมีกลุ่มโรงเรียน โดยร่วมมือและช่วยเหลือกันเองทางด้านวิชาการ
9. จัดให้มีสัปดาห์แห่งความก้าวหน้าทางวิชาการ อาจเชิญครูหรือผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอกมาบรรยาย ในหัวข้อที่ครูส่วนใหญ่สนใจ
10. จัดให้มีกลุ่มอภิปรายย่อย ตามความสนใจของครู

11. จัดให้มีการประชุมอบรมในระหว่างฤดูร้อน 1-2 สัปดาห์
12. ส่งครูไปร่วมการอบรมต่าง ๆ เมื่อมีโอกาสและกำลังพอ
13. รวบรวบวารสารทางวิชาการให้ครูได้อ่าน โดยจัดไว้ในที่ที่ครูสามารถหยิบอ่านได้ง่าย
14. แนะนำให้ครูเข้าเป็นสมาชิกสมาคมทางวิชาการ และสมาคมวารสารทางวิชาการ
15. ให้คำปรึกษาหารือทั้งด้านส่วนตัว และวิชาการแก่ครู ทั้งรายบุคคล และเป็นกลุ่ม
16. ถ้ามีโอกาสและกำลังสนับสนุนให้ครูไปศึกษาเพิ่มเติม
17. สร้างบรรยากาศทางวิชาการให้เกิดขึ้นในหมู่ครู เช่น การจัดปราชญ์สภา เป็นบางครั้งคราว
18. ส่งเสริมให้ครูเขียนบทความทางวิชาการไปลงในหนังสือวารสารต่าง ๆ
19. นำครูไปทัศนศึกษาสถานที่ที่จะให้ความรู้ทางวิชาการเพิ่มเติมและประสบการณ์จริง
20. การจัดรายการเล่าสู่กันฟัง หรือเขียนสู่กันฟัง โดยครูใหญ่เป็นผู้กำหนดให้ครูคนใดคนหนึ่งอ่านเรื่องราวทางวิชาการแล้วนำมาเล่าหรือเขียนให้ครูคนอื่น ได้ฟังหรือได้อ่าน

นอกจากนี้ นิวัต นาคะเวช (2532 : 6-8) กล่าวถึงกิจกรรมการนิเทศภายในโรงเรียน อาจสรุปได้ดังนี้

1. การระดมพลังสมอง
2. การให้ความรู้ เช่น การใช้เอกสารให้ความรู้ การเชิญวิทยากรมาบรรยาย การอภิปราย การจัดนิทรรศการ การเสนอข่าวและบทความ

3. การประชุม เช่น ประชุมปรึกษาหารือ ประชุมสัมมนา และประชุมปฏิบัติกร การสมาคมและสันนิบาตการ

4. การจัดทัศนศึกษา
5. การสาธิตการสอน
6. การดำเนินงานในรูปคณะกรรมการ

อาจสรุปได้ว่า วิธีปฏิบัติที่ผู้นิเทศควรจัดชั้นในโรงเรียนเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนแยกเป็นประเด็นได้ดังนี้คือ

1. กิจกรรมเกี่ยวกับการเรียนการสอน ได้แก่
 - แนะนำให้ครูผลิตสื่อการเรียนการสอน และแหล่งวัสดุจากภายนอก
 - สังเกตการสอนในชั้นเรียนเพื่อช่วยเหลือครู
 - ให้ครูสังเกตการสอนเพื่อครูด้วยกัน
 - ให้ครูได้ดูการสาธิตการสอนจากผู้เชี่ยวชาญหรือครูด้วยกันเอง
2. กิจกรรมเกี่ยวกับการเสริมสมรรถภาพทางวิชาการ ได้แก่
 - จัดประชุมนิเทศครูใหม่
 - จัดให้ครูได้รับฟังการบรรยายจากผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอก
 - จัดให้มีการอภิปรายกลุ่มย่อยตามความสนใจของครู
 - จัดให้มีการประชุมอบรมในระหว่างภาคฤดูร้อน
 - ส่งครูไปร่วมอบรมกับหน่วยงานอื่น
 - รับวารสารทางวิชาการให้ครูได้อ่านเพื่อเพิ่มพูนความรู้
 - จัดรายการเล่าสู่กันฟังหรือเขียนสู่กันฟัง
 - จัดทัศนศึกษา
 - สนับสนุนให้ครูลาศึกษาต่อ

นอกจากนี้ เบน เอ็ม แฮร์ริส (Ben M. Harris 1975 : 78-97) ได้แบ่งกิจกรรมการนิเทศออกเป็น 26 ประการ คือ

1. การระดมสมอง (Brain Storming) เป็นการประชุมเพื่อรวบรวมความคิดของผู้ร่วมประชุม คุณภาพของงานขึ้นอยู่กับความสามารถและประสบการณ์ของผู้เข้าร่วมประชุม
2. การประชุมแบบปรึกษาหารือก่อนค่อย ๆ (Buzz Session) เป็นการประชุมกลุ่มขนาด 5-8 คน เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมกลุ่มทุกคนมีสิทธิพูด
3. คณะกรรมการ (Committee) เป็นการทำงานตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป เพื่อทำงานร่วมกันให้บรรลุวัตถุประสงค์
4. การสาธิต (Demonstration) เป็นการทำให้ดู ตามกระบวนการอย่างเป็นลำดับขั้นตอน เพื่อให้ผู้ได้รับการสาธิตเกิดความเข้าใจในสิ่งที่ดู
5. การทดลองปฏิบัติ (Laboratory) เป็นการทดลองเพื่อหาข้อสรุปในบางเรื่อง
6. การปฏิบัติจริง (Directed Practice) เป็นการให้ผู้รับการนิเทศได้ทำงานจริง ๆ มีข้อจำกัดอยู่ที่ค่าใช้จ่ายจะสูง
7. การอภิปราย (Discussion) เป็นการเปิดโอกาสให้คนมีความรู้ความสนใจในเรื่องเดียวกัน มาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน เพื่อให้ได้ข้อสรุปอย่างใดอย่างหนึ่ง
8. การจัดนิทรรศการ (Exhibition) เป็นการแสดงให้เห็นกิจกรรมต่าง ๆ และผลงาน
9. การจัดทัศนศึกษา (Field trip) เป็นการพาออกชมสถานที่ต่าง ๆ ที่อยู่นอกชุมชน เพื่อให้เกิดประสบการณ์ตรง
10. ภาพยนตร์หรือโทรทัศน์ (Film or T.V) เป็นการให้ความรู้โดยใช้ภาพยนตร์หรือโทรทัศน์เป็นสื่อ
11. ประสบการณ์ตรง (Firsthand Experience) เป็นกิจกรรมที่วางแผนให้ผู้รับการนิเทศได้ร่วมรับผิดชอบ และปฏิบัติงานในสถานการณ์จริง
12. การบำบัด (Therapy) เป็นการดำเนินการเพื่อจัดปัญหาสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้หมดไปจากผู้รับการนิเทศ

13. การสัมภาษณ์แบบกำหนดหัวข้อ (Structured Interview) เป็นการสัมภาษณ์ที่ได้วางโครงร่างของคำถามไว้ก่อนว่าจะถามอะไรบ้าง เพื่อให้ข้อมูลที่ตรงกับเป้าหมายมากที่สุด
14. การสัมภาษณ์เฉพาะเรื่อง (Focused Interview) เป็นการสัมภาษณ์ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ที่เป็นเรื่องย่อย ๆ แต่ต้องการข้อมูลละเอียดลึกซึ้ง
15. การสัมภาษณ์ทางอ้อม (Non-directive Interview) เป็นการสัมภาษณ์ชนิดที่ไม่ต้องกำหนดหัวข้อไว้ แต่ต้องการให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ระบายความในใจออกมา
16. การเยี่ยมชั้นเรียน (Inter-Visitation) เป็นการช่วยให้ครูที่มีจุดอ่อน และต้องการความช่วยเหลือ ไปดูการสอนของครูที่มีทักษะตรงตามที่ต้องการ แต่การดูจะต้องแจ้งจุดหมายของการไปสังเกตการสอนและหลังจากนั้น จะต้องมีการอภิปรายร่วมกัน
17. การบรรยาย (Lecture) เป็นการถ่ายทอดความรู้ต่อกลุ่มใหญ่ เพื่อให้ได้ผลดียิ่งขึ้น ควรมีสื่อประกอบการบรรยาย
18. การประชุม (Meeting) เป็นการพบปะของกลุ่มคนที่จะทำกรอย่างใดอย่างหนึ่ง มีวาระการประชุมเป็นแนวทางในการประชุม
19. การสังเกต (Observation) เป็นการสังเกตเพื่อวิเคราะห์ซึ่งจะมีผลต่อผู้ถูกสังเกตมากกว่าผู้สังเกต
20. การอ่าน (Reading) เป็นการส่งเสริมการศึกษาหาความรู้ให้กว้างขวางและทันสมัย โดยการใช้เอกสารให้ความรู้
21. การสังคม (Social) เป็นการนำเอาบุคคลต่าง ๆ เข้าหากัน เพื่อมิตรภาพ โดยมีจุดประสงค์ที่สำคัญ คือ การพักผ่อนหย่อนใจ การพบปะสังสรรค์ ช่วยลดความขัดแย้ง
22. การบันทึกเสียง (Tape Recording) เป็นวิธีการหนึ่งของการเก็บรวบรวมข้อมูล

23. การอภิปรายเป็นคณะ (Panel) เป็นการแสดงความคิดเห็นอย่างมีรูปแบบอาจจะเป็นในลักษณะ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือโต้แย้งในด้านความคิดเห็นก็ได้ ให้ความสำคัญในการสื่อความรู้ และการพัฒนาความรู้

24. การแสดงบทบาทสมมติ (Role Playing) เป็นการใช้กลุ่มย่อยที่ประกอบด้วยสมาชิก 2-3 คน เตรียมการแสดงด้วยการเลือกปัญหาที่สมาชิกในกลุ่มสนใจมาแสดง เพื่อให้เกิดความคิดความเข้าใจที่ตรงกัน

25. การทดสอบ (Testing) เป็นการใช้เครื่องมือหลาย ๆ ชนิด เพื่อวัดผลประเมินผล เพื่อให้ได้ผลออกมาเป็นวัตถุประสงค์ในการปรับปรุงงานต่อไป

26. การเขียน (Writing) เป็นกิจกรรมที่ใช้เป็นศูนย์กลางต่อระบบการสื่อสารของโรงเรียน ก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในด้านต่าง ๆ

จากกิจกรรมการนิเทศดังกล่าวข้างต้น อาจจัดเป็นประเภทได้ดังนี้

1. กิจกรรมเกี่ยวกับการให้ความรู้ ได้แก่ การอภิปราย การจัดนิทรรศการ การจัดทัศนศึกษา ภาพยนตร์หรือโทรทัศน์ การบรรยาย การอ่าน การอภิปรายเป็นคณะ การเขียน

2. กิจกรรมเกี่ยวกับการพัฒนาการเรียนการสอน ได้แก่ การเยี่ยมชั้นเรียน การสาธิต การสังเกต

3. กิจกรรมอื่น ๆ ที่นำมาใช้เพื่อให้การนิเทศประสบผลสำเร็จ ได้แก่ การระดมสมอง การประชุม การทดลองปฏิบัติ ประสพการณ์ตรง การทำงานในรูปแบบกรรมการ การทดลองปฏิบัติ การปฏิบัติจริง การสัมภาษณ์ การบำบัด การสังเกต การแสดงบทบาทสมมติ และการทดสอบ

กิจกรรมการนิเทศเหล่านี้ ผู้นิเทศจะต้องเข้าใจและเลือกใช้ให้เหมาะสมกับลักษณะของงาน โดยเฉพาะการนิเทศวิชาชีพสังคมนั้น ผู้นิเทศจะต้องเข้าใจธรรมชาติวิชา สังคมศึกษาว่าเป็นวิชาที่มีขอบเขตกว้างมาก ดังนั้นผู้นิเทศจะต้องเลือกกิจกรรมให้สอดคล้องกับเรื่องที่จะนิเทศด้วย

3.4 ปัญหาการนิเทศวิชาสังคมศึกษา

การนิเทศวิชาสังคมศึกษา เพื่อสนับสนุน ส่งเสริม และช่วยเหลือครูสังคมศึกษา ให้พัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพนั้น เป็นสิ่งที่ควรทำอย่างยิ่ง แต่ในการดำเนินนิเทศ มักจะมีปัญหาและอุปสรรค ซึ่งวิลาวัลย์ จำรูญโรจน์ (2525 : จ) ได้ทำการวิจัยพบว่า ปัญหาเกี่ยวกับการนิเทศวิชาสังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาที่เป็นปัญหา มาก ได้แก่

1. ปัญหาด้านโครงการนิเทศวิชาสังคมศึกษา ได้แก่ การขาดงบประมาณ ในการจัดทำหนังสือและวารสารทางวิชาการ การขาดการประสานงานระหว่างผู้นิเทศงานในโรงเรียนกับศึกษานิเทศก์จากกระทรวงศึกษาธิการ
2. ปัญหาเกี่ยวกับการเรียนการสอนคือ อุปกรณ์การสอนไม่เพียงพอ
3. ปัญหาเกี่ยวกับโรงเรียนและผู้บริหารโรงเรียน คือ ผู้บริหารขาดการนิเทศภายในโรงเรียน
4. ปัญหาเกี่ยวกับครูสังคมศึกษา ได้แก่ ครูไม่มีโอกาสได้ดูการสาธิตการสอนที่ดี ครูขาดความรู้ความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ครูไม่เปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การสอนแม้ได้รับการนิเทศแล้ว
5. ปัญหาเกี่ยวกับชุมชนและผู้ปกครอง ได้แก่ สภาพเศรษฐกิจของชุมชนไม่เอื้ออำนวยต่อการช่วยเหลือโรงเรียน โรงเรียนไม่ได้ใช้ทรัพยากรในชุมชนให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนการสอน สภาพเศรษฐกิจผู้ปกครองเป็นอุปสรรคต่อการช่วยเหลือโรงเรียน
6. ปัญหาเกี่ยวกับเรื่องส่วนตัว คือ ศึกษานิเทศก์ไม่มีเวลาให้คำปรึกษา แนะนำแก่ครูเท่าที่ควร

อังคณา สำเภพล (2533 : 117) ทำการวิจัยพบว่า ปัญหาและอุปสรรค ในการนิเทศวิชาสังคมศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหาร ผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการ และครูสังคมศึกษา สรุปได้ดังนี้คือ

1. ด้านผู้ให้การนิเทศ ได้แก่ เวลาให้การนิเทศ ความกระตือรือร้นในการปรับปรุงการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา ความสามารถในการให้คำแนะนำในด้านการเรียนการสอน ความสามารถในการกระตุ้นให้กำลังใจในการทำงานของครูสังคมศึกษา
2. ด้านผู้รับการนิเทศ ได้แก่ ครูมีงานพิเศษมาก ความสามารถของครูในการนำเทคนิคและวิธีสอนใหม่มาใช้ในการเรียนการสอน
3. ด้านสถานศึกษา ได้แก่ ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถที่จะช่วยทำหน้าที่เป็นผู้ให้การนิเทศภายใน การขาดแคลนวิทยากรที่จะให้ความรู้ และการขาดงบประมาณในการจัดดำเนินงานนิเทศภายในหมวดวิชา

นอกจากนี้ จรรยา บุตรคำโชติ (2530 : บทคัดย่อ) ทำการวิจัยพบว่า ปัญหาและอุปสรรคของหัวหน้าหมวดสังคมศึกษาในการนิเทศ สรุปได้เป็น 2 ด้าน คือ

1. ด้านวิชาการ ได้แก่

เอกสารทางวิชาการ คู่มือครูมีน้อย

การขาดแคลนอุปกรณ์การสอน

การขาดประสบการณ์ในการในการนำเทคนิคการสอนใหม่ ๆ มาใช้

หัวหน้าหมวดมีคาบสอนมาก และครูไม่สะดวกต่อการใช้อเอกสาร

คู่มือครู

2. ด้านการบริหารงานบุคคล ได้แก่ โรงเรียนขาดงบประมาณ ครูไม่

ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น ขาดการติดตามผลจากฝ่ายบริหาร ครูทำงานพิเศษหลายหน้าที่ และถือว่าการนิเทศเป็นการตรวจตราจับผิด

อาจสรุปได้ว่า ปัญหาด้านการนิเทศวิชาสังคมศึกษาแบ่งเป็นกลุ่ม ๆ ได้ดังนี้

1. ปัญหาด้านผู้ให้การนิเทศ คือ ผู้นิเทศไม่มีเวลานิเทศ เนื่องจากมีงานอื่นมาก ไม่มีความรู้ที่จะแนะนำ ส่วนผู้บริหารระดับสูงไม่เห็นความสำคัญของการนิเทศ
2. ปัญหาด้านผู้รับการนิเทศ คือ มีคาบสอนมากเกินไปทำงานพิเศษหลายหน้าที่ และเข้าใจว่าการนิเทศเป็นการตรวจตราจับผิด

3. ปัญหาด้านกิจกรรมการเรียนการสอน คือ ขาดแคลนสื่อการเรียน การสอน ครูไม่ยอมรับเทคนิคการสอนแบบใหม่ ๆ ไม่เข้าใจหลักสูตร

4. ปัญหาด้านสถานศึกษา คือ ขาดแคลนงบประมาณ ขาดแคลนวิทยากร ที่จะให้ความรู้ ขาดแคลนเอกสารให้ความรู้แก่ครู

จากปัญหาการนิเทศวิชาสังคมศึกษาดังกล่าว จำเป็นที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับ การนิเทศการศึกษาภายใน โรงเรียนจะต้องหาทางช่วยกันแก้ไข เพื่อให้การจัดการเรียน การสอนวิชาสังคมศึกษามีประสิทธิภาพอันจะส่งผลต่อคุณภาพของเยาวชนไทย

ข. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

อุทัย สร้อยสุข (2520 : 1) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "หน้าที่ด้านการนิเทศ การศึกษาของอาจารย์ใหญ่โรงเรียนมัธยมศึกษา" โดยใช้แบบสอบถามถึงอาจารย์ใหญ่ โรงเรียนมัธยมศึกษา ทั่วประเทศจำนวน 107 คน จากโรงเรียนขนาดใหญ่ 34 คน ขนาดกลาง 39 คน ขนาดเล็ก 34 คน ผลการวิจัยสรุปว่า กิจกรรมการนิเทศที่อาจารย์ใหญ่ ส่วนมากไม่เคยปฏิบัติ ได้แก่

1. การจัดให้มีการสัมมนาครูเกี่ยวกับวิธีสอน โดยร่วมกับอาจารย์ใหญ่ ในโรงเรียนใกล้เคียง
2. จัดครูไปเยี่ยมโรงเรียนอื่น
3. จัดให้มีการสาธิตการสอนชั้น ในโรงเรียน
4. จัดให้มีการวิเคราะห์และประเมินค่าแบบเรียนที่ใช้อยู่ในโรงเรียน
5. การหาข้อมูลจากผู้ปกครองและบุคคลในท้องถิ่น เกี่ยวกับเนื้อหาที่นำ มาสอนเพื่อนำ ไปสู่การปรับปรุงหลักสูตร

6. จัดให้มีคณะกรรมการดำเนินการศึกษาวิจัย ด้านการเรียนการสอน และการบริหาร

7. ออกแบบสอบถามเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของครูเป็นรายภาคเรียน

กฤษฎี น้ำเพชร (2521 : 114-118) ทำการวิจัยเรื่อง "วิธีปฏิบัติในการจัดการนิเทศการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา" โดยใช้แบบสอบถามถามผู้บริหารโรงเรียนในเขตการศึกษา 6 จำนวน 385 คน ครูผู้สอนจำนวน 583 คน จากโรงเรียนจำนวน 44 โรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารและครูปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์น้อย คือ การนิเทศการสอน การส่งเสริมวิชาการแก่ครู กิจกรรมเสริมหลักสูตร การใช้วัสดุทัศนูปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวกและห้องสมุด การประเมินผลและการสร้างขวัญของครู ส่วนในด้านพัฒนาหลักสูตร ผู้บริหารมีความเห็นว่าเป็นปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์น้อย ส่วนครูปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์น้อยที่สุด

วินัย ทะสิดิษฐ์ (2523 : จ-น) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง "สำรวจการปฏิบัติจริงในการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนประถมศึกษา ในเขตการศึกษา 2" โดยใช้แบบสอบถามถามผู้บริหารโรงเรียนจำนวน 146 คน และครูผู้สอนจำนวน 461 คน จากโรงเรียนจำนวน 44 โรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า ในด้านปฏิบัติกิจกรรมการนิเทศการศึกษา ผู้บริหารและครู-อาจารย์มีความเห็นตรงกันว่า ปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์น้อย คือ การปฏิบัติในด้านกิจกรรมการนิเทศการศึกษา เพื่อพัฒนาหลักสูตร ปฏิบัติในด้านส่งเสริมวิชาการแก่ครู และปฏิบัติในด้านกิจกรรมเสริมหลักสูตร ส่วนข้อปฏิบัติที่ผู้บริหารและครูมีความเห็นขัดแย้งกัน โดยที่ผู้บริหารเห็นว่ามีการปฏิบัติน้อย แต่ครูอาจารย์เห็นว่าปฏิบัติน้อยที่สุด ได้แก่ การปฏิบัติในการนิเทศการสอน การปฏิบัติการนิเทศในการประเมินผล ข้อที่ผู้บริหารมีความเห็นว่าเป็นปฏิบัติมาก แต่ครูเห็นว่าปฏิบัติน้อย ได้แก่ การใช้วัสดุทัศนูปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวกและห้องสมุด

นิตยา ปรีชาหาญ (2524 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การจัดการนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร" โดยใช้แบบสอบถามถามผู้บริหาร

โรงเรียนจำนวน 206 คน และครูจำนวน 618 คน จากโรงเรียนจำนวน 103 โรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า การจัดการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนยังมีการปฏิบัติในระดับปานกลาง ได้แก่ การจัดทำและใช้สไลด์ทัศนูปกรณ์ การส่งเสริมวิชาการ กิจกรรมเสริมหลักสูตร กระบวนการนิเทศการศึกษา การประเมินผล การนิเทศการสอน และด้านส่งเสริมวิชาการ และการจัดทำและใช้สไลด์ทัศนูปกรณ์ ผู้บริหารมีความเห็นว่า ปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

บุญนำ เลาทสถิตย์ (2525 : 95) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "บทบาทของหัวหน้าหมวดวิชาโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ในเขตการศึกษา 5" โดยใช้แบบสอบถามถามผู้บริหารจำนวน 18 คน หัวหน้าหมวดวิชาจำนวน 133 คน ครู 245 คน ผลการวิจัยในด้านวิชาการพบว่า หัวหน้าหมวดวิชามีการปฏิบัติในด้านวิชาการน้อย ซึ่งได้แก่ การสาธิตการสอนแก่ครูในหมวดวิชา การร่วมกับครูวิเคราะห์ข้อสอบรายวิชาต่าง ๆ ของหมวดวิชา ส่วนงานที่หัวหน้าหมวดปฏิบัติมาก คือ การร่วมจัดแผนการเรียน ตารางเรียนกับฝ่ายวิชาการ และงานที่ครูเห็นว่าหัวหน้าหมวดวิชาควรปฏิบัติได้แก่ การวิเคราะห์และวิจัยเพื่อหาแนวทางแก้ไขและปรับปรุงงานวิชาการของหมวดวิชา

วิลาวลัย จำรูญโรจน์ (2525 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง "ปัญหาเกี่ยวกับการนิเทศวิชาสังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา" โดยใช้แบบสอบถามถามผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 80 คน ครูสังคมศึกษา 80 คน และศึกษานิเทศก์ สายสังคมศึกษา 25 คน ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารโรงเรียน ครูสังคมศึกษาและศึกษานิเทศก์สายสังคมศึกษา เห็นว่าเป็นปัญหามาก มี 6 ด้าน คือ

1. ปัญหาด้านโครงการนิเทศวิชาสังคมศึกษา ได้แก่ การขาดงบประมาณในการจัดทำหนังสือและวารสารทางวิชาการ การขาดการประสานงานกันระหว่างผู้นิเทศภายในโรงเรียนกับศึกษานิเทศก์จากกระทรวงศึกษาธิการ
2. ปัญหาเกี่ยวกับการเรียนการสอน คือ อุปกรณ์การสอนไม่เพียงพอ
3. ปัญหาเกี่ยวกับโรงเรียนและผู้บริหาร คือ ผู้บริหารขาดการนิเทศ

ภายในโรงเรียน

4. ปัญหาเกี่ยวกับครูสังคมนตรี ได้แก่ ครูไม่มีโอกาสได้ดูการสาธิตการสอนที่ดี ครูขาดความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ครูไม่เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอน แม้ได้รับการนิเทศแล้ว
5. ปัญหาเกี่ยวกับชุมชนและผู้ปกครอง ได้แก่ สภาพเศรษฐกิจของชุมชน ไม่เอื้ออำนวยต่อการช่วยเหลือโรงเรียน โรงเรียนไม่ได้ใช้ทรัพยากรในชุมชนให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนการสอน สภาพเศรษฐกิจของผู้ปกครองเป็นอุปสรรคต่อการช่วยเหลือโรงเรียน
6. ปัญหาเกี่ยวกับเรื่องส่วนตัว คือ ศึกษานิเทศก์ไม่มีเวลาให้คำปรึกษา แนะนำแก่ครูเท่าที่ควร

เสาวภา เขาวินิจฉัยกร (2525 : 245-246) ทำการวิจัยเรื่อง "การจัดการนิเทศการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาส่วนกลาง สังกัดกองการมัธยมศึกษา" โดยใช้แบบสอบถามถามผู้บริหารโรงเรียนจำนวน 316 คน และครูจำนวน 371 คน จากโรงเรียน 167 โรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า กิจกรรมหลักที่เหมาะสมกับงานนิเทศภายในโรงเรียนคือ การดำเนินงานในรูปคณะกรรมการ การใช้เอกสารให้ความรู้ การประชุมปรึกษาหารือ การสัมภาษณ์ การใช้แบบสอบถาม การให้คำแนะนำ การพบปะสังสรรค์ และการจัดนิทรรศการ

ประสงค์ สังขะไชย (2526 : 133-134) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนและครูเกี่ยวกับการจัดการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 4 โดยใช้แบบสอบถาม ถามผู้บริหารโรงเรียนจำนวน 275 คน และครูจำนวน 722 คน จากโรงเรียน 49 โรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารและครูเห็นด้วยและเห็นด้วยอย่างยิ่งที่ควรจัดงานนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน 8 งาน คือ งานด้านวางแผนการนิเทศ งานด้านพัฒนาบุคลากร งานด้านพัฒนาหลักสูตร งานด้านการจัดการเรียนการสอน งานด้านจัดสิ่งอำนวยความสะดวก และวัสดุอุปกรณ์ งานด้านบริการพิเศษอื่น ๆ

งานด้านเกี่ยวกับชุมชน และงานด้านประเมินผล ส่วนปัญหาและอุปสรรคพบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีการปฏิบัติการนิเทศการศึกษาเป็นครั้งคราวไม่มีระบบแบบแผน

นิวัตร นาคะเวช (2528 : จ) ทำการวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นของผู้บริหาร และครูเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการนิเทศภายในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 4" โดยใช้แบบสอบถามถามผู้บริหารโรงเรียนจำนวน 90 คน ครู จำนวน 281 คน จากโรงเรียน 50 โรงเรียน ในส่วนที่เกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการจัดกิจกรรมการนิเทศการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนขาดบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจ ขาดวิทยากรและผู้เชี่ยวชาญ ขาดการนิเทศและติดตามผลอย่างต่อเนื่อง ครูขาดการยอมรับ และศรัทธาต่อผู้นิเทศ ครูไม่มีเวลาในการจัดกิจกรรมนิเทศ รวมทั้งขาดงบประมาณและวัสดุ ในการจัดกิจกรรมการนิเทศ

กองแผนงาน กรมสามัญศึกษา (2529 : 66-69) ทำวิจัยเรื่อง "การจัดการนิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียนมัธยมศึกษา" ผลการวิจัยพบว่า ในส่วนของผลการปฏิบัติงานของโรงเรียนกลุ่มทดลอง โรงเรียนกลุ่มทดลองได้มองเห็นความสำคัญของการจัดการนิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียนว่า เป็นงานที่มีประโยชน์ต่อการเรียนการสอนโดยตรง ควรได้มีการจัดทำอย่างสม่ำเสมอ และการดำเนินงานของโรงเรียนส่วนใหญ่ได้บรรลุวัตถุประสงค์ของงานหรือโครงการที่ได้กำหนด ส่วนในเรื่องปัญหาและอุปสรรคที่เกิดจากบุคลากรของโรงเรียนที่พบจากการดำเนินงานได้แก่ งานวิชาการในโรงเรียนไม่ตรงกัน ปัญหาเรื่องการยอมรับ ปัญหาเรื่องทักษะผู้นิเทศ ปัญหาเรื่องเวลาการปฏิบัติงาน

ศิริวรรณ ฉายะเกษตริน (2529 : ฉ) ทำวิจัยเรื่อง "การนำเสนอรูปแบบการจัดการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตการศึกษา 5" โดยใช้แบบสอบถามถามผู้บริหารโรงเรียน 104 คน ในส่วนที่เกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานโครงการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนที่ได้รับการระบุนมาก คือ ปัญหาและอุปสรรคด้านบุคลากร

และการจัดการ ได้แก่ ปัญหาขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีดำเนินโครงการอันเนื่องมาจากสาเหตุที่ผู้นิเทศภายในโรงเรียนยังขาดความรู้เฉพาะด้าน และทักษะในการนิเทศการศึกษา และขาดการแนะนำจากผู้ที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะด้าน การจัดระบบยังไม่มีประสิทธิภาพ งบประมาณและวัสดุไม่เพียงพอ

เอนก แยมบาน (2530 : บทคัดย่อ) ทำวิจัยเรื่อง "การศึกษางานนิเทศการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 12" โดยใช้แบบสอบถามถามผู้บริหารโรงเรียนจำนวน 265 คน ครู จำนวน 323 คน จากโรงเรียน 97 โรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนมีการประชุมแนะนำชี้แจงเกี่ยวกับหลักสูตร มีการปรับแผนการสอนส่งเสริมให้ครูมีส่วนร่วมในการกำหนดตารางสอน ให้มีการตั้งจุดประสงค์การเรียนรู้ในการสอน จัดให้มีสื่อประกอบการสอน มีโครงการทัศนศึกษา แนะนำให้ครูสำรวจสภาพความต้องการใช้วัสดุอุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอน ส่งครูเข้ารับการอบรมและฟังบรรยายด้านวิชาการ ส่งเสริมให้ครูเรียนต่อ มีการชี้แจงให้ครูทราบถึงวัตถุประสงค์ของการประเมิน และมีการรายงานผลการประเมิน ปัญหาและอุปสรรคที่พบได้แก่ ครูบางคนไม่เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอน ขาดการประชุมเกี่ยวกับปัญหาด้านสมรรถภาพในการสอน ขาดงบประมาณสนับสนุน แหล่งวิทยาการที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนมีไม่เพียงพอ

จรรยา บุตรคำโชติ (2530 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "บทบาทการนิเทศของหัวหน้าหมวดสังคมศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 3" โดยใช้แบบสอบถามถามหัวหน้าหมวดวิชาสังคมศึกษา จำนวน 163 คน ผลการวิจัยพบว่า บทบาทการนิเทศการศึกษาที่หัวหน้าหมวดปฏิบัติน้อย ได้แก่ การจัดระบบสารสนเทศ การวางแผนโครงการนิเทศ การดำเนินงานสร้างคุณภาพการให้บริการการนิเทศ การวิเคราะห์หลักสูตร การสัมมนาทางวิชาการ การสาธิตการสอน การสังเกตการสอน การแนะนำชี้แจงถึงจุดเด่นจุดด้อยของพฤติกรรมการสอน การวิเคราะห์ปัญหาการเรียนการสอน การแนะนำ

การใช้เทคนิคการสอนใหม่ ๆ การจัดทำโครงการผลิตนวัตกรรม การจัดทำรายงานผลการประเมินผลการเรียนการสอน และบทบาทที่ปฏิบัติน้อยที่สุด ได้แก่ การจัดทำคณะครูไปศึกษาดูงาน เพิ่มประสบการณ์ความรู้จากสถาบันอื่น และการเชิญวิทยากรการผลิตนวัตกรรม และมาบรรยายให้ความรู้ทางวิชาการใหม่ ๆ

กรรณก ขำนาญเพ็ชร (2531 : ง) ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษาการจัดงานนิเทศของโรงเรียนปฏิบัติการตัวอย่างในโครงการนิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียนกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 7" โดยใช้แบบสอบถามถามคณะกรรมการวิชาการโรงเรียนจำนวน 211 คน จากโรงเรียนจำนวน 21 โรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนปฏิบัติการตัวอย่าง ได้ปฏิบัติงานนิเทศงานวิชาการในโรงเรียนดังนี้

1. งานด้านการเรียนการสอน โรงเรียนจัดให้มีการปรับปรุงหลักสูตรจัดทำหลักสูตรวิชาอาชีพ หรือวิชาเลือกให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น โดยพิจารณาความพร้อมของโรงเรียน สำหรับวิธีการที่ใช้ในการให้ความรู้ ความเข้าใจในการผลิตและเก็บรักษาสื่อ คือ การประชุม หรืออภิปรายร่วมกันในหมวดวิชา หรือผู้สอนระดับชั้นเดียวกัน สำหรับวิธีการที่ใช้ในการเพิ่มพูนความรู้ ความเข้าใจแก่ครูอาจารย์ในการเลือกกิจกรรมการเรียนการสอน และเทคนิควิธีสอน รวมทั้งขอข่าย วิธีการวัดและประเมินผล คือ การบริการเอกสารให้ความรู้ให้ครูอาจารย์ศึกษาด้วยตนเอง และการประชุมเชิงปฏิบัติการ ปัญหาและอุปสรรคที่พบคือ มีการนำผลการวิจัยมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนน้อย และจัดทำข้อสอบมาตรฐานมีน้อย นักเรียนไม่เห็นความสำคัญของกิจกรรมนักเรียน และนักเรียนไม่เห็นความสำคัญของการเรียนซ่อมเสริมและสอบแก้ตัว

2. งานด้านสนับสนุนการเรียนการสอน โรงเรียนจัดให้มีการประชุมภาคครูใหม่ การพัฒนาความรู้ทางวิชาการและวิชาชีพ การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน การสำรวจความสัมพันธ์กับชุมชน การสำรวจความต้องการใช้สื่อวัสดุอุปกรณ์การสอนและการสนับสนุนให้ครูอาจารย์พัฒนาคุณภาพของอาคารสถานที่ให้อยู่ในสภาพที่ใช้การได้ดีอยู่เสมอ ปัญหาและ

อุปสรรคที่พบ คือ การสนับสนุนครูอาจารย์เข้ารับการเพิ่มพูนความรู้ที่สถาบันต่าง ๆ จัดขึ้น
 ทำได้ไม่ทั่วถึง การจัดบริการด้านวิชาชีพ หรือกลุ่มสนใจให้แก่ประชาชนในชุมชนมีน้อย
 บุคลากรไม่เพียงพอในการให้บริการห้องสมุด และห้องแนะแนว

นันทนา จันทร (2531 : 46-47) ทำการวิจัยเรื่อง "การปฏิบัติงาน
 การนิเทศการสอนของหัวหน้าหมวดวิชาคณิตศาสตร์ตามการรับรู้ของครูคณิตศาสตร์ในโรงเรียน
 มัธยมศึกษา เขตการศึกษา 1" โดยใช้แบบสอบถาม ถามครูคณิตศาสตร์จำนวน 207 คน จาก
 โรงเรียน 88 โรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า ครูคณิตศาสตร์มีความคิดเห็นว่าหัวหน้าวิชาคณิตศาสตร์
 ปฏิบัติงานการนิเทศการสอนวิชาคณิตศาสตร์ ด้านการวางแผนการนิเทศการสอนวิชาคณิตศาสตร์
 ด้านกิจกรรมเสริมหลักสูตร ด้านการพัฒนากุศลกรและด้านนิเทศเกี่ยวกับการเรียนการสอน
 ปานกลาง ยกเว้นในรายละเอียด เรื่องการสาธิตการสอนเกี่ยวกับเนื้อหาที่มีปัญหาและการ
 เปิดโอกาสให้ครูคณิตศาสตร์สาธิตการสอนให้เพื่อนครูด้วยกันดู มีการปฏิบัติน้อย

จินตนา จันทรชัย (2532 : บทคัดย่อ) ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษา
 การปฏิบัติงานการนิเทศการศึกษาของหัวหน้าหมวดวิชาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรม
 สามัญศึกษา เขตการศึกษา 6" โดยใช้แบบสอบถามถามหัวหน้าหมวดวิชาจำนวน 270 คน
 จากโรงเรียนจำนวน 123 โรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า หัวหน้าหมวดวิชาส่วนใหญ่ปฏิบัติงานนิเทศ
 การศึกษาในด้านต่าง ๆ ดังนี้ การประชุมเพื่อวางแผนการจัดการเรียนการสอน ส่วนใหญ่เพื่อจัด
 เตรียมสื่ออุปกรณ์การสอนที่จำเป็น การใช้และการปรับปรุงหลักสูตรในระดับชั้นเรียน ส่วนใหญ่
 สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับจุดมุ่งหมาย หลักการ โครงสร้างของหลักสูตรโดยจัดหาเอกสาร
 หลักสูตรให้ครูศึกษาด้วยตนเอง การวิเคราะห์ปัญหาเพื่อจัดทำโครงการนิเทศ ส่วนใหญ่ให้ครู
 ทุกคนมีส่วนร่วมในการเสนอปัญหาภายในหมวดวิชา การจัดกิจกรรมการนิเทศภายในหมวดวิชา
 ส่วนใหญ่ส่งเสริมให้ครูเข้ารับการอบรมหรือฟังการบรรยายด้านวิชาการ การติดตามผลการ
 ปฏิบัติงาน ส่วนใหญ่ใช้วิธีการสังเกต ชักถาม สัมภาษณ์เป็นส่วนตัว การบริการ อำนวยความสะดวก

สะดวกในการดำเนินงานตามโครงการนิเทศ ส่วนใหญ่ให้ครูมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในการปรับปรุงงานอย่างเต็มที่ การส่งเสริมให้ครูได้รับการพัฒนา ส่วนใหญ่ส่งเสริมให้ครูเข้ารับฟังการบรรยาย อบรม สัมมนา การประสานความร่วมมือด้านวิชาการ ส่วนใหญ่มอบหมายให้ครูรู้หน้าที่อย่างชัดเจน การประชุมอภิปรายผลการปฏิบัติงานตามโครงการนิเทศ ส่วนใหญ่เปิดโอกาสให้ครูแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่าง ๆ อย่างเสรี ส่วนปัญหาที่พบจากการปฏิบัติงานการนิเทศการศึกษา ส่วนใหญ่ได้แก่ปัญหาที่เกิดจากความไม่พร้อมของบุคลากร วัสดุ อุปกรณ์ งบประมาณที่มีไม่เพียงพอ และไม่มีเวลาเนื่องจากมีงานในหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติมาก

สุดา จุลเสวก (2533 : 187-189) ทำการวิจัยเรื่อง "การพัฒนาโครงการจัดกิจกรรมการนิเทศภายในของหมวดวิชาภาษาไทย โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 11" โดยใช้แบบสอบถามถามผู้บริหารโรงเรียน ผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการ หัวหน้าหมวดวิชาภาษาไทยและครู จำนวน 368 คน จากโรงเรียน 129 โรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหาร ผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการ หัวหน้าหมวดวิชาภาษาไทย และครูมีความเห็นว่า มีการจัดกิจกรรมการนิเทศภายในของหมวดวิชาภาษาไทยน้อย ในด้านหลักสูตร สื่อการสอนและวิธีสอน ส่วนด้านเนื้อหาและหนังสือเรียน กิจกรรมเสริมหลักสูตร การส่งเสริมสมรรถภาพทางวิชาการของครูภาษาไทย และการวัดและประเมินผลมีการจัดมาก

เยาวลักษณ์ สมคะเน (2533 : บทคัดย่อ) ทำการวิจัยเรื่อง "การจัดการนิเทศการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร" โดยใช้แบบสอบถามถามผู้บริหารโรงเรียนจำนวน 176 คน หัวหน้าหมวดวิชา จำนวน 752 คน จากโรงเรียน จำนวน 93 โรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนมัธยมศึกษาส่วนใหญ่จัดการเตรียมการนิเทศการสอนโดยการวางแผนการนิเทศเป็นแผนปฏิบัติการของโรงเรียน บุคลากรที่ทำการนิเทศคือ หัวหน้าหมวดวิชา งบประมาณที่ใช้คือ เงินบำรุงการศึกษาของโรงเรียน เครื่องมือใน

การนิเทศเป็นแบบบันทึกการนิเทศ วิธีการประเมินผลให้ผู้นิเทศรายงานเมื่อสิ้นภาคเรียนแต่ละภาค การดำเนินการนิเทศการสอน เทคนิควิธีการนิเทศการสอนในห้องเรียน โรงเรียนส่วนใหญ่ใช้คือ การเยี่ยมชั้นเรียน และเทคนิควิธีการนิเทศการสอนนอกห้องเรียน คือ การปรึกษาหารือ การประเมินผล การจัดนิเทศการสอน ส่วนใหญ่หัวหน้าหมวดวิชาเป็นผู้ประเมิน ประเมินเมื่อสิ้นสุดโครงการหรือแผนปฏิบัติการ ปัญหาในการจัดการนิเทศการสอนในโรงเรียนส่วนใหญ่ คือ ขาดการสำรวจความต้องการของบุคลากร บุคลากรในโรงเรียนไม่สนใจการนิเทศ ผู้นิเทศไม่มีเวลาเพียงพอที่จะนิเทศการสอน ได้งบประมาณไม่เพียงพอ ขาดการประเมินผลและรายงานผลที่ต่อเนื่อง และครูไม่เห็นความสำคัญและประโยชน์ของข้อมูลป้อนกลับที่ได้รับ

จากการศึกษาผลงานวิจัยเกี่ยวกับการปฏิบัติการนิเทศภายในโรงเรียนทั้งระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษา ในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคอาจสรุปได้ว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีการปฏิบัติการนิเทศอยู่ในเกณฑ์น้อย โดยเฉพาะการนิเทศการสอนในชั้นเรียน การพัฒนาหลักสูตร กิจกรรมการนิเทศที่ปฏิบัติกันเป็นส่วนมากได้แก่ การใช้เอกสารให้ความรู้ การประชุมปรึกษาหารือ ส่วนปัญหาและอุปสรรคที่พบได้แก่ ปัญหาเรื่องงบประมาณ ขาดวิทยากรหรือผู้เชี่ยวชาญด้านการนิเทศ ครูไม่ศรัทธาต่อผู้นิเทศ ผู้นิเทศขาดการติดตามผลอย่างต่อเนื่อง

2. งานวิจัยในต่างประเทศ

บอบบี้ เกรย์ มาโลน (Bobby Gray Malone 1971 : 1233-A) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการปฏิบัติงานนิเทศการศึกษาของอาจารย์ใหญ่ในโรงเรียนมัธยมศึกษาที่ได้รับการคัดเลือกในรัฐมิสซิสซิปปี โดยมีจุดมุ่งหมาย เพื่อศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับการปฏิบัติงานนิเทศของอาจารย์ใหญ่โรงเรียนมัธยมศึกษาที่ได้รับการรับรองมาตรฐานการจากสหพันธ์โรงเรียนและวิทยาลัยภาคใต้ ซึ่งได้รับการคัดเลือกแล้วผลการวิจัยสรุปได้ว่า อาจารย์และครูมีความเห็นตรงกันในด้านการเอาใจใส่เกี่ยวกับคุณค่าของการปฏิบัติงานนิเทศมากกว่า

อย่างมีนัยสำคัญ ครูร้อยละ 75 มีความเห็นว่า ศึกษานิเทศก์ปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ ความเข้าใจของครูในการนิเทศการศึกษามีความสัมพันธ์กับเพศ อายุ การศึกษา ประสบการณ์ และอื่น ๆ ครูที่เป็นตัวอย่างประชากรครั้งนี้ เสนอแนะให้มีการปรับปรุงแก้ไขบทบาทของ ศึกษานิเทศก์ที่เป็นอยู่ให้สอดคล้องกันทั้ง ในด้านการปฏิบัติงานจริงและในอุดมคติ และผลการเปรียบเทียบความเข้าใจของครูและศึกษานิเทศก์เกี่ยวกับการนิเทศการศึกษาแตกต่างกัน

ชาคีลา นัวร์ โจฮาน คาริม (Shakila Noor Johan Karim 1979 : 7081-A) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษากิจกรรมการนิเทศการศึกษาที่ใช้ปฏิบัติในโรงเรียนมัธยมศึกษาอเมริกัน เพื่อใช้เป็นแบบอย่างสำหรับการนิเทศการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา" วัตถุประสงค์ในการวิจัยคือ การศึกษากิจกรรมการนิเทศที่มีประสิทธิภาพต่อการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษาอเมริกัน เพื่อนำไปใช้เป็นแบบอย่างสำหรับการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาปาเกีสถาน ผลการวิจัยพบว่า กิจกรรมการนิเทศที่มีผลต่อการพัฒนาการเรียนการสอนสูง ได้แก่ การใช้สื่อทัศนูปกรณ์ การเปิดหลักสูตรภาคฤดูร้อน การจัดประชุมครูภายในโรงเรียน การอบรมครู การส่งเสริมการอ่าน การจัดตั้งสมาคมวิชาชีพ การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ การจัดทำป้ายนิเทศ การจัดตั้งห้องสมุดวิชาชีพ การจัดหลักสูตรอุดมศึกษา เพื่อให้ครูศึกษาต่อ การทัศนศึกษา การจัดอภิปราย การจัดทำคู่มือหลักสูตร และการบรรยายโดยผู้เชี่ยวชาญ มีข้อเสนอแนะจากการวิจัยว่า กิจกรรมเหล่านี้ควรได้รับการแนะนำและการทดลองในโรงเรียนมัธยมศึกษาปาเกีสถาน เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนในชั้นเรียน หลังจากที่มีการวางแผนอย่างรัดกุม เพื่อครูจะได้ทัศนคติที่ดี และได้รับประโยชน์อย่างเต็มที่ และการปฏิบัติการนิเทศให้เกิดประสิทธิภาพนั้นควรมีการบริหาร การประสานงาน และการจัดการที่ดี ให้ความสะดวกและให้อิสระแก่ครู การนิเทศรายบุคคลจะเปิดโอกาสให้ครูได้ค้นคว้าและเข้าร่วมในกิจกรรมมากขึ้น

เชอร์วิล แอนน์ เกรเนต ซัลลิแวน (Cheryl Ann Granade Sullivan 1981 : 3068-A) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การวิเคราะห์องค์ประกอบของงานของผู้นิเทศ

การศึกษา" โดยใช้แบบสอบถามความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของผู้นิเทศ และใช้การสังเกตพร้อมกับจดบันทึกพฤติกรรมการนิเทศของผู้นิเทศการศึกษา 1 คน เพื่อรวบรวมข้อมูลมาใช้ในการวิเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า ผู้นิเทศการศึกษาไม่ได้ปฏิบัติงานนิเทศด้านการเรียนการสอนอย่างเดี่ยวเท่านั้น แต่ยังทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการติดต่อสื่อสาร การเผยแพร่ข่าวสารแก่ครู ช่วยเหลือในการตัดสินใจของครู ไม่ใช่เป็นผู้ตรวจตราคอยจับผิดครู และยังมีข้อเสนอแนะว่า ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับงานของผู้นิเทศด้านอื่น ๆ ด้วย และควรศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของครูหลังจากที่ได้รับการนิเทศที่มีผลกระทบต่อการเรียนการสอน

โดโรธี แอล ทอทเทน (Dorothy L Totten 1983 : 1287-A) ได้ทำวิจัยเกี่ยวกับการวิเคราะห์ความต้องการการฝึกอบรมของครูประจำการในระดับมิดเดิลเกรด ตามการรับรู้ของครู และผู้บริหาร โดยรวบรวมข้อมูลจากครู และผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 121 โรงเรียน ในรัฐอริโซนา ผลการวิจัยพบว่า ครูและผู้บริหารมีความคิดเห็นว่า ความสามารถในการสอนที่สำคัญที่ต้องพัฒนาได้แก่ เรื่องเทคนิค การสร้างแรงจูงใจ การสอนตามเอกัตภาพ การใช้คอมพิวเตอร์ในชั้นเรียน วิธีการพัฒนาความสามารถคือ การสัมมนาคลินิก ประชุมปฏิบัติการ สังเกตการสอนโรงเรียนอื่น และการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง เมื่อวัดตามกลุ่มอายุแล้วพบว่า กลุ่มผู้มีอายุ 40 ปีลงมา เห็นว่า ความสามารถในการสอนที่สำคัญ ได้แก่ เทคนิคการสร้างแรงจูงใจ การสอนตามเอกัตภาพ จิตวิทยาวัยรุ่นและการประเมินผลมาตรฐานนักเรียน

โคลแล็น โคดี คิง (Collen Cody King 1987 : 2531-A) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับ "ความสำคัญของสมรรถภาพของครูมัธยมศึกษา ในรัฐนอร์ธคาร์ไลนา ที่ประเมินโดยผู้ชำนาญทางการศึกษาและฝ่ายแผนงาน" เพื่อศึกษาสมรรถภาพที่จำเป็นสำหรับการสอนของครูมัธยมศึกษา โดยรวบรวมข้อมูลจากครู 289 คน ผลการวิจัยพบว่า สมรรถภาพที่จำเป็นสำหรับครูมัธยมศึกษาคือ สมรรถภาพเกี่ยวกับการสอน ซึ่งได้แก่ การวางแผน การรายงาน การปฏิบัติ การแก้ไข และการประเมินผลงานของนักเรียน นอกจากนี้ยังพบว่า ลักษณะทาง

ภูมิศาสตร์ที่ตั้ง ขนาดของโรงเรียน มีผลทำให้สมรรถภาพของครูในการปฏิบัติงานแตกต่างกันด้วย จากผลงานวิจัยในต่างประเทศสรุปได้ว่า งานนิเทศการศึกษานั้นมีความสำคัญอย่างยิ่งในการที่จะช่วยปรับปรุงพัฒนา และเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน กิจกรรมการนิเทศที่ควรนำมาใช้ในการพัฒนาครูได้แก่ การจัดประชุมอบรม ประชุมปฏิบัติการ การอภิปราย การบรรยายโดยผู้เชี่ยวชาญ การทัศนศึกษาและดูการสอน โรงเรียนอื่น ส่วนปัญหาและอุปสรรคที่พบคือ ขาดการสื่อสารระหว่างผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศ